

YSÄRINÄ SKATTALLA - MUISTOJA NUORUUDESTA

Petra Majander
Maisterintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa
(KUMU)
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Marraskuu 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Petra Majander	
Työn nimi Ysärinä Skattalla - muistoja nuoruudesta	
Oppiaine Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa (KUMU)	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Marraskuu 2023	Sivumäärä 74
Tiivistelmä <p>Etnologian alalle sijoittuvan laadullisen tutkielmani <i>Ysärinä Skattalla - muistoja nuoruudesta</i> tavoitteena on kerätä yhteen Katajanokan nuorten kokemuksia elämästään vuosina 1990–1995. Tutkielmassa reflektoidaan nykyaikaa ja -paikkaa muistitiedon näkökulmasta. Katajanokan alue kasvoi 1980-luvulla, jolloin alueelle muutti runsaasti lapsiperheitä. Näistä lapsista syntyi 1990-luvulla Katajanokalle yhteisö, jonka muistitietoa ajasta ja paikasta tämä tutkimus hyödyntää analyysissa. Tutkimus on autoetnografinen, sillä se kuvaa myös omaa nuoruuttani. Tutkimusmenetelminä olen käyttänyt Katajanokalla toukokuussa 2023 toteuttamiani aistikävelyitä ja aistietnografiaa. Aistikävelyillä toteutettuja haastatteluja tein seitsemän, ja niiden lisäksi toteutin kolme taustoittavaa haastattelua. Tutkielman aineistona ja taustamateriaalina olen hyödyntänyt lisäksi nuoruuden päiväkirjojeni sekä valokuviani. Tutkielman tausta-aineistona on käytetty 1990-luvun nuorisotutkimusta, lama-ajan tutkimusta sekä Helsingin kaupungin päätöksenteko- ja tutkimusdokumenteja.</p> <p>Tutkielma kokoaa yhteen ainutlaatuisen etnografisen muistitietoaineiston, joka kerää aikuisena muistetut ja tulkitut nuoruusajan kokemukset yhteen, Katajanokan nuorten aikaan ja paikkaan kytkeytyviksi muistoiksi ja tarinoiksi. Tutkielma piirtää kuvan 1990-luvun helsinkiläisestä nuoruudesta ja tarkentaa ymmärrystä aikaan ja paikkaan vaikuttaneista olosuhteista, kulttuurista ja tavoista, ajan hengestä. Nuorten elämään kuuluivat päihteet, graffitit ja auktoriteettien kyseenalaistaminen. Nuoruuden kokemukset ovat olleet vahvasti kiinni yhteisössä, sen kulttuurissa ja ympäristössä.</p> <p>Tutkielman keskeiseen asemaan nousee Katajanokan alue ja sen nopea muutos ja kaupunkikehitys 1990-luvulla. Tutkielmassa alueen rooli ja merkitys nuorten silloisessa elämässä saa aikuisuudesta käsin tulkittuna uusia ja laajempia merkityksiä. <i>Skattan nuoret</i> ovat olleet paitsi aikaansa, myös vahvasti paikkaansa sidottuja ja sitoutumisen skattalaiseen identiteettiin on vahvaa edelleen myös aikuisiällä.</p>	
Asiasanat Nuoruusmuistot, aistietnografia, muistitieto, muistikävely, Katajanokka	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto JYX	
Muita tietoja	

KUVIOT

KUVIO 1	Aistikävelyn kartta.....	26
KUVIO 2	Muistojen kartta.....	33

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	1
1.2	Tutkimustehtävä ja tutkimusote	3
1.3	Tutkielmaraportin eteneminen	4
2	KATAJANOKKA ELI SKATTA	5
2.1	Katajanokan rakennettu historia.....	5
2.2	Katajanokka 1980-luvun uudisrakentamisen jälkeen.....	6
3	AINEISTOT JA MENETELMÄT	8
3.1	Aistikävelyhaastattelut ja tutkimuseettiset periaatteet	8
3.2	Kenttäpäiväkirja	10
3.3	Muistitietotutkimus	11
3.4	Aistietnografia	13
3.5	Sisällönanalyysi	14
4	NUORET JA NUORISOKULTTUURI	16
4.1	Nuorisokulttuurin käsite	17
4.2	1990-luvun nuoruus Helsingissä	18
4.3	1990-luvun laman lapset	19
5	KATAJANOKKALAISUUS YHTEENKUULUMISENA.....	21
5.1	Keitä skattalaiset olivat?.....	21
5.2	Katajanokka, Skatta, Nokka.....	23
6	MUISTOJEN KATAJANOKKA.....	25
6.1	Aistikävelyiden teemat.....	25
6.2	Katajanokka muistin ja muistojen tilana.....	31
7	KOKEILUAIKA	48
7.1	Päihteet	48
7.2	Rikokset ja rötökset.....	51
7.3	Graffitit ja bommaus	52
7.4	Juhlapäivät	53
8	MUISTOT YHTEISÖSTÄ JA AJANKUVASTA.....	55
8.1	Samalta viivalta?	55
8.2	Vanhemmat.....	56

8.3	Lama-ajan muistot	58
9	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	60
9.1	Ystävyiden voima	61
9.2	Nuoruus aikuisuudesta käsin tulkittuna.....	62
9.3	Elämänkoulu.....	63
9.4	Oma nuoruus suhteessa omaan vanhemmuuteen.....	65
9.5	Tutkimuksen luotettavuuden ja hyödyntämisen reflektio	66
10	LÄHTEET	69
10.1	Tutkimusaineistot	69
10.2	Kirjallisuus	70

1 JOHDANTO

Etnologian alalle sijoittuvan maisterintutkielman *Ysärinä Skattalla – muistoja nuoruudesta* aiheena on Helsingin Katajanokalla nuoruutensa 1990-luvulla viettäneiden henkilöiden nuoruusajan muistot. Tutkielmani teema on vahvasti subjektiivinen, jopa autoetnografinen, sillä tutkielmani haastatteluihin osallistuneet ovat tuntemiani henkilöitä omasta nuoruudestani. Olemme kuuluneet samaan yhteisöön, jakaneet saman ajan hengen ja samat tapahtumat. Tutkielman tekoon minua inspiroi ajatus siitä, mistä tammeko nuoruutemme samalla tavalla ja millaisia ajatuksia ja tunteita kokemukset ja muistot meissä tässä ajassa herättävät.

Tutkielmani keskiössä ovat tapahtumat, jotka sijoittuvat ajallisesti 1990-luvulle, yhdessä elämäämme nuoruuteemme. Tutkimuksen tila rajautuu Helsingin Katajanokalle eli *Skattalle*, jossa tuona aikana eli ja vaikutti hyvin kirjava joukko monipuolisista taustoista ja yhteiskuntaluokista tulevia asukkaita. Rakennuskanta mukaili asukaskannan sosiaalista diversiteettiä ja alueen muuttunutta statusta: Katajanokan vanhimmat asuintalot ovat peräisin 1800-luvun lopulta, mutta saaren kärki rakennettiin ja asutettiin sosiaalipoliittisin painotuksin 1970-luvulta lähtien. Uusi asumiskanta piti sisällään sosiaalisen sekoittamisen tavoitteiden myötä niin omistus- kuin vuokra- ja asumisoikeusasuntoja. Monimuotoisista taustoista tulleista lapsista kasvoikin 1990-luvulla alueelle nuorisojoukko, skattalaiset, joiden muistoja nuoruuden ajanjaksosta tämä tutkielma kerää ja analysoi.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkielmani kuvaa, millaista nuoruus oli ainutlaatuisessa merellisessä ympäristössä, kantakaupungin kupeeseen nopeasti nousseessa ja kerrostuneessa rakennetussa kaupunkiympäristössä. Tutkielma esittelee Katajanokan nuorten keskinäistä kulttuuria ja

pohtii, millaista roolia nuorten ajanviettotavat ja kulttuuriset ilmiöt esittivät nuorten silloisessa elämässä. Tutkielma kuvailee nuorten keskeisiä kulttuurisia tapoja ja kysyy kokijoiden ajatuksia tapahtumista ja tavoista nyt. Se myös säilöö kokijoiden oma-kohtaiset muistot ja muodostaa ainutlaatuisen ajankuvallisen kokemustarinoiden etnologisen aineiston. Tutkielma rajautuu 1990-luvun helsinkiläiseen kantakaupunkilaiseen nuoruuteen ja tilallisesti Helsingin historialliselle saarelle, muistojen Katajankalle. 1990-luvun nuoruutta koskeva tutkielmani kuvaa samalla myös lama-ajan vaikutuksia katajanokkalaisiin nuoriin. Laman tiedetään vaikuttaneen lasten ja nuorten elämään kauaskantoisesti ja jopa pysyvästi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kansallisesta kohorttitutkimuksesta käy ilmi lasten kokema rakenteellinen polarisaatio, huono-osaisuuden periytyvyys ja varhaislapsuuden sekä nuoruuden negatiivisten kokemusten vaikutukset aikuisiän hyvinvoinnille. Tutkimuksesta käy ilmi, että 1987-syntyneistä lapsista 20 % oli saanut 21 vuoden ikään mennessä lääkintää tai psykiatrista sairaanhoitoa mielenterveysongelmiinsa. Peruskoulun jälkeinen tutkinto puuttui 18 % ikäluokasta. Alhaisen koulutustason on katsottu kytkeytyvän myös useammin päihdeongelmiin. (Paananen ym. 2012.) Tässä tutkielmassa esille tulevia kokemuksia vertaillaan suhteessa sen ajan viralliseen Helsingin kaupungin nuorisopolitiikkaan, silloiseen koulutuspoliittiseen tahtotilaan ja ajan helsinkiläistä nuorisoa käsittelevään tutkimustietoon.

Tutkimukseni on ajankohtainen peilattuna tähänkin päivään, sillä nuorten hyvinvoinnin polarisaatio, pahoinvoinnin ja ahdistuneisuuden kasvu sekä syrjäytymisuhan ja ongelmien kasaantuminen ovat jälleen valitettavan ajankohtaisia ilmiöitä (Helsingin kaupunki: Toimintaympäristöanalyysi). Vuonna 2023 medioissa on käsitelty laajasti nuorten pahoinvoinnin kasvua, sen syitä ja seurauksia. 2020-lukua ovat rasittaneet ja mielialoja laskeneet ensin 2020–2022 koronapandemia ja siitä seuranneet henkilöiden vapaata liikkumista, sosiaalista kanssakäymistä ja elinkeinonharjoittamista vahvasti rajoittaneet toimet. 2022 puhjennut Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ja sotaa seurannut energiakriisi, talouden taantuma ja inflaatiokehitys ovat niin ikään vaikuttaneet negatiivisesti toimeentuloon, ostovoimaan ja julkisiin palveluihin. Yleinen mieliala ja uhkakuvat ovat vaikuttaneet kielteisesti myös nuorten hyvinvointiin: vuonna 2021 mitattiin mittaushistorian voimakkain lasku 15–25-vuotiaiden nuorten tyytyväisyydessä elämään (Kiilakoski 2021, 75–76). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilaaman, 2021 toteutetun, valtakunnallisen kouluterveyskyselyn (Helakorpi ja Kivimäki 2021) tuloksista käy ilmi, että peruskoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten ahdistuneisuus ja yksinäisyys ovat yleistyneet merkittävästi viime vuosina, erityisesti koronavuosina. Tässä ajassa onkin nähtävissä yhtäläisyyksiä 1990-luvun lapsuuteen: samaa pelkoa, lohduttomuutta, resurssien puutetta ja yhteiskunnallisia ongelmia kuin 1990-luvun lamavuosina ja niitä seuranneina aikoina.

1.2 Tutkimustehtävä ja tutkimusote

Tutkielmani aiheena ovat Katajanokan nuorten kokemukset 1990-luvulla eletystä nuoruudesta. Tutkielma on etnologinen muistitietotutkimus, jossa hyödynnetään aistietnografista ja autoetnografista tutkimusotetta. Laadullisen aineisto on kerätty haastatteluin aistikävelyillä. Tutkielman tausta-aineistoina olen käyttänyt päiväkirjamerkintöjäni ja valokuviani vuosilta 1990–1994. Myös tutkimushaastattelutilanteissa pidin aktiivisesti kenttäpäiväkirjaa. Kerätyn aineiston analyysimenetelminä ovat aineiston lajittelu ja teemoittelu sisällönanalyysia hyödyntäen. Tutkielmassani käytetyt tutkimuskysymykseni ovat:

- Millaisena muistamme nuoruutemme Katajanokalla?
- Millaisia merkityksiä nyt aikuisena nuoruuteen liittyy ja miten nämä merkitykset muodostuvat ja ilmenevät?
- Millaisia vaikutuksia nuoruuden kokemuksilla ja yhtenäisellä kulttuurillamme on ollut aikuisuuteemme?
- Miten muistamme lama-ajan ja sen vaikutuksen elämäämme tai vanhempiiimme?
- Miltä nuoruuden tapahtumat tuntuvat nyt aikuisuudesta käsin ja millaisia tunteita oma nuoruus herättää?

Tutkimusotteeni on etnografinen, sillä haluan tarkastella menneisyyteen kytkeytyviä kulttuurisia ilmiöitä ja niihin liittyviä merkityksiä, vaikkakin osin retrospektiivissä, muistitietoa tulkiten ja rekonstruoiden. Humanistisessa kulttuurien tutkimuksessa etnografialle on tyypillistä yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuurien näkökulmia korostava tieto ja erilaisia tulkintoja painottaen kuvaileva tutkimusote, joka pyrkii kulttuuristen merkitysten kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen ja selittämiseen. Etnografinen ote on tutkielmassani pelkän menetelmän sijasta koko tutkielman läpi kulkeva holistinen prosessi, jonka analyysivaiheessa merkitysten tulkinta vahvistaa tutkimuksen kontekstia. (Fingerroos, Kajander ja Lappi 2022, 47–48.)

Tutkielman motiiviksi tunnistan etnografiselle tutkimukselle tyypillisen uteliaisuuden: haluni ymmärtää, mitä meille Skattan nuorille 1990-luvulla tapahtui. Pysin myös ymmärtämään paremmin, millaisia vaikutuksia nuoruuden tapahtumilla on ollut aikuisuuteemme. Nuoruus on ihmisen elämänkaareissa erityistä aikaa, sillä sen aikana tehdyt merkitykselliset valinnat ja niiden kauaskantoiset vaikutukset ulottuvat usein aikuisuuteen ja viitoittavat siten elämän kulkua ja suuntaa. Nuoruuden kokemuksilla on siksi aina myös laajemmin yhteiskunnallista merkitystä, jota ei pidä väheksyä. Tutkielman lähtökohtana on ymmärtää Katajanokalla elettyä 1990-luvun skat-talaista nuoruutta ja sen moninaisia merkityksiä.

Tutkielma on muistitietotutkimus (ks. luku 4.3), jossa on lisäksi auto- ja aistietnografisia piirteitä (ks. tarkemmin luku 4.4), sillä tutkimuksen tietopohja tukeutuu omiin muistoihini tutkittavasta paikasta, ajasta ja tapahtumista. Tutkimusaineistot ovat suullisia muistitietoahaastatteluita ja Katajanokalla toteutettu kävelyetnografia (ks. luku 4.1). Muistin tuottamisen apuvälineenä ja tutkimuksen taustoina käytin myös henkilökohtaisia päiväkirjamerkintöjäni ja valokuvia vuosilta 1990–1994. Päiväkirjamerkinnet ja valokuvat ovat yksityisiä, ja ne lukeutuvat tässä tutkimuksessa tutkijan henkilökohtaisiksi apuvälineiksi. Yksityisyys on perustelua, sillä kaikki kuvissa esiintyvät henkilöt eivät ole tutkimuksesta tietoisia tai antaneet suostumuksensa kuvien käyttöön.

Tutkielman konteksteja valaiseva tausta-aineisto on koottu Tilastokeskuksen ja Terveystieteiden ja hyvinvointilaitoksen tuottamista kvantitatiivisista tutkimustiedoista koskien 1990-luvun nuoria. Tutkielman taustoittavana tietona käytin myös Nuorisotutkimusseuran 1990-luvun nuorisotutkimuksesta sekä muuta 1990-luvun nuorisoa ja siihen kytkettyjä ilmiöitä koskevaa tietoa.

1.3 Tutkielmaraportin eteneminen

Tämän tutkielmaraportin johdanto-osio esittelee tutkielman aiheen, lähtökohdat, tutkimustehtävän ja tutkielman rakenteen. Raportin toisessa luvussa esitellään Katajanokan saari ja sen historiaa sekä 1970-luvulta alkunsa saanut alueellinen kehittämistyö. Kolmannessa luvussa pohjustetaan tutkielman keskeistä käsitteistöä, kuten *nuoret* ja *nuorisokulttuuri*. Luvussa esitellään tutkielman ajallinen ulottuvuus ja ajalle ominaiset keskeiset ilmiöt. Raportin neljännessä luvussa esitellään aineistot ja tutkimuksessa käytetyt keskeiset menetelmät. Viidennessä luvussa esitellään kuulumisen käsite ja kuudennessa luvussa keskitytään ajanviettoon. Seitsemännessä luvussa esitellään nuorten keskinäiseen kulttuuriin kuuluneita kokeiluita ja kahdeksannessa luvussa kuvataan nuorten muistoja yhteisöstä ja ajankuvasta, aikuisuudesta käsin tulkittuna. Yhdeksäs luku esittelee Katajanokan muistojen ja muistin tiloina. Viimeisenä esitetään johtopäätökset ja yhteenveto, ja summataan tutkielman suhde tausta-aineistoihin ja olemassa olevaan tutkimustietoon. Lopuksi pohditaan tutkielman tieteellistä relevanssia, käytettävyyttä, ja sen mahdollisuuksia jatkotutkimukselliselle hyödynnettävyydelle sekä reflektoidaan tutkijan omaa aisti- ja autoetnografista prosessia ja sen luotettavuutta.

2 KATAJANOKKA ELI SKATTA

2.1 Katajanokan rakennettu historia

Varhaisimmat historian merkinnät Katajanokasta alkavat 1600-luvun lopulta, jolloin paikkaa kutsuttiin Estnäs Skataniksi eli Vironniemen kärjeksi. Vuonna 1775 niemeä kutsuttiin nimellä Skat Udden, ja vuonna 1886 niemeä on ensimmäisen kerran suomennettu Katajanokaksi. 1800-luvun alkupuolella Katajanokka sijaitsi maantieteellisesti Helsingin laidalla, jonka puisissa mökeissä asui pääasiassa merimiehiä. Alueelle oli rakennettu ainoastaan muutama kivitalo: Carl Johan Engelin piirtämä merikasarerialue, joka valmistui vuonna 1825 sekä A. M. Gornostajevin suunnittelema rahapaja, joka valmistui vuonna 1863. Katajanokan yhdeksi nykyiseksikin maamerkiksi tunnettu Uspenskin katedraali valmistui samoihin aikoihin. 1888 keskelle niemeä rakennettiin lääninvankila ja vankilan henkilökunnan asuintalot. (Helsingin kaupunki: Vihreät sylit 2022.) 1800-luvun lopulla Katajanokalle perustettiin tavarasatama, jolle jatkettiin mantereelta rautatie. Satamarata yhdisti Kauppatorin, Länsisataman, Eteläsataman ja Katajanokan (Itkonen 2016, 4).

1900-luvun alussa Helsingin kaupungin rahakamari myi saarelle kaavoitettuja tontteja (Helkama 2022, 11) ja tonteille rakennettiin ainutlaatuinen ja tähän päivään saakka kokonaisena säilynyt jugend-kaupunginosa. Ihasteltu ja parjattu Alvar Aallon suunnittelema ”sokeripala”, nykyinen Enson pääkonttori, valmistui 1962. Katajanokan laituritoimi tavarasatamana 1970-luvulle asti ja rautatien käyttö loppui vasta 1980. Kun rata purettiin 1985, Katajanokan satama muuttui matkustaja- ja risteilysatamaksi ja alueella vapautuneita ranta-alueita maisemoitiin asukkaiden virkistyskäyttöön puistoiksi. Alueen 1800-luvulta peräisin olevat punatiiliset kasarmi- ja telakkarakennukset kunnostettiin asukkaiden käyttöön mm. Katajanokan uudeksi ala-asteen kouluksi, päiväkodiksi ja tapahtumatilaksi. Merikasarmin alue saneerattiin

ulkoministeriöksi 1984–1989 ja Katajanokan vankila muutettiin hotelliksi sen sulkeuttua 2002. (Helsingin kaupunki: Vihreät sylit 2022.)

Ennen 1980-lukua Katajanokan asumiseen tarkoitettu rakennuskanta sisälsi pääasiassa jugend-taloja, joita asuttivat yhteiskunnan eliitti: luova ja hyvin toimeentuleva kansanosa ”intellektuellit ja taiteilijat” (Yle Elävä arkisto 2014). 1970-luvulla Katajanokan kaupunkirakenteen poliittinen murros ja asuntotarve käynnistivät myös Katajanokan kärjen rakentamisen, alueen telakka-alueen väistymisen ja asunto- ja asukaskannan uudistamisen. Katajanokan kärjen asuntoalueen asemakaavasta järjestettiin tuolloin suunnittelukilpailu, jonka voittivat arkkitehdit Vilhelm Helander, Pekka Pakkala ja Mikael Sundman (Helsingin kaupunki: Vihreät sylit 2022).

2.2 Katajanokka 1980-luvun uudisrakentamisen jälkeen

Viidennen polven katajanokkalainen Antti Eerikäinen kuvaa (2022, 186) 1980-luvun Katajanokan olleen ”kiehtova yhdistelmä satamaa, vankilaa, raunioita, asuntolaa, fragmentteja, varastoja, joutomaata, upouutta rakennuskantaa ja nuhjuista porvarillisuutta”. Uudisrakentamisen myötä Katajanokan väkiluku kasvoi 1980-luvun aikana yli 80 % (Katajanokka-seura 2019). Saaren uudisalueelle rakennettiin vuosina 1977–1986 1300 asuntoa ja ne mitoitettiin 3000 asukkaalle (Itkonen 2016, 12). Katajanokan kärkeen rakennettiin kaupungin vuokra-asunnoista sekä Suomen ensimmäisistä Hitas-asunnoista muodostetut korttelit silloisen sosiaalisen sekoittamisen periaatteiden mukaisesti. Sosiaalisen sekoittamisen periaatetta alettiin Helsingin asuntopolitiikassa noudattamaan 1970-luvulta alkaen, jolloin kaupunki aloitti, talouden vielä kasvaessa ja asuntojen hintojen kallistuessa, eri asuntohallintamuotojen kirjaamisen asunto-ohjelmiinsa. Suunnittelutyön lopputuloksena syntyi Hitas-järjestelmä ja ensimmäiset Hitas-asunnot valmistuivat 1978 Katajanokalle (Ronkainen ja Eskelä 2021, 8). Sosiaalisesta sekoittamisesta muodostui uusi asuntopoliittinen käytäntö, jonka avulla vähennettiin alueellista yksipuolistumista ja sosioekonomista eriytymistä sekä säädeltiin asuntojen hinta- ja laatutasoa. Sääntelyn tavoitteena oli tuottaa kaupungin omistamille vuokratonteille kohtuuhintaisia omistusasuntoja erityisesti lapsiperheitä varten. Alueelle rakennetut kaupungin modernit vuokra-asunnot olivat kooltaan suunniteltu erityisesti lapsiperheille sopiviksi pohja- ja huonejaoilla. Katajanokan alueen visuaalinen identiteetti suunniteltiin yhtenäiseksi punatiiliverhoilulla, eikä taloista ulkoapäin voinut sanoa mitä asumisen rahoitusmuotoa ne edustivat.

Samalla kun Katajanokan asuntokanta kasvoi, myös aluetta siistittiin ja palveluita paranneltiin: Katajanokan vankilan muurin taakse, vanhoihin tiilimakasiineihin avattiin 1986 uusi Katajanokan ala-aste, jonka vihkivät käyttöön koulun suojelijat

presidentti Mauno Koivisto ja hänen puolisonsa rouva Tellervo Koivisto. Presidenttipari asui Katajanokanrannan ensimmäisessä uudessa asuintalossa ennen presidenttikauden alkua 1982, ja presidenttivuosien jälkeenkin he palasivat asumaan Katajanokalle. Koivistot olivat alueella tuttu näky, ja heihin saattoi usein törmätä Katajanokan rannassa ulkoilemassa.

Tutkielmani näkökulmasta on kiinnostavaa, että Katajanokka oli fyysisesti oma linnakkeensa, kuin mikrovaltio, jonka erotti silta mantereelta. Katajanokka koettiin myös henkisesti omaksi saarekkeekseen: Lapset saivat leikkiä koko Katajanokan alueella, ”kunhan varottiin raitiovaunua ja merta” (Eerikäinen 2022, 186). Katajanokalta tarvitsi harvoin ylittää siltaa mantereelle, sillä alueen asukkaille ja vähän muillekin palveluitaan tarjosivat kolme eri pankkia SYP, KOP ja Postipankki, virkavalta ja järjestystä edusti poliisi ja Katajanokan vankila, kansainvälisiä tuulia puhalsivat Finnjetin ja Viking Linen laivaterminaali sekä vilkas rahtisatama. Kolme elintarvikekioskia, kemikalio- ja paperikauppa, neljä päivittäistavara-kauppaa, kaksi leipomoa, tupakka-kauppa Signora pitivät huolen päivittäistavara- ja nautintoainetarpeista. Vain Alkon myymälän puuttuminen harmitti katajanokkalaisia.

3 AINEISTOT JA MENETELMÄT

Etnologia on ihmistiede, ja se kuuluu empiirisiin ja kokemusperäisiin tieteenaloihin. Etnologit tutkivat tyypillisesti ihmisen eloa, kuten aatteita, kokemuksia ja käytäntöä sekä syntyviä inhimillisen toiminnan ja olemassaolon tuotteita, kuten puhetta, kirjallisia tekstejä ja fyysisiä esineitä (Hänninen, Kajander ja Lappi 2006, 46). Tässä tutkimuksessa luotu aineisto perustuu osin omakohtaisiin havaintoihini ja kokemuksiini, joiden havainnointiin tutkijana olen osallistunut vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa (Kallinen ja Kinnunen 2021). Näin tutkielmani määrittyy myös autoetnografiaksi. Muistoihin perustavassa tutkielmassa tutkimusaineisto kerätään vuorovaikutuksessa, dialogissa, yhdessä sanallisesti muistelemalla tutkimukseen osallistuvien henkilöiden kanssa. Näin holistinen aineisto, teoriapohja ja vuorovaikutus luovat vuorovaikutuksellisen kehän, jonka kautta tulkinta ja ymmärrys syntyy (emt. 32).

Tutkielman aihepiiri on laaja. Olen huomionnut tämän kontekstualisoimalla eli rajaamalla aihepiiriä ennakkoon päättämällä aistikävelyn paikat ja keskustelun teemat. Kontekstualisointi on keskeinen osa myös muistitietotutkimuksen metodologiaa. Tässä yhteydessä oma roolini autoetnografisen tutkimuksen tekijänä ja 1990-luvun Katajanokan kokemusasiantuntijana konkretisoituu. (Emt. 48.) Tutkijan tulee tunnistaa oma roolinsa metodologisen ja tietoteoreettisen kysymyksenä, jolla viitataan etnologiassa reflektiivisyyteen. Se käsittelee tutkijan valintoja ja valittuja metodeita suhteessa tuotettuun tietoon, kytkeytyen näin kulttuuriseen todellisuuteen ja tiedon prosessiin (Hänninen, Kajander ja Lappi 2022, 56).

3.1 Aistikävelyhaastattelut ja tutkimuseettiset periaatteet

Toteutin tutkimushaastattelut aistikävelyillä 9.5.–2.6.2023 välisenä aikana Skattalla itselleni ja haastateltavilleni tutussa ympäristössä. Varsinaisia aistikävelyillä

toteutettuja haastatteluista toteutin kuusi – ja käytän haastateltavistani pseudonyymejä Johanna, Hanna, Minna, Antti, Mikko, Janne ja Jani 1970-luvun suosittujen nimien mukaan (YLE uutiset 2017). Haastateltavat ovat täyttäneet tutkimukseen osallistumisen suostumuslomakkeen, ja olen luovuttanut heille tutkimustiedotteen sekä tietosuojailmoituksen. Varsinaisten haastatteluiden lisäksi kävin taustoittavia keskusteluja kolmen eri henkilön kanssa. Taustoittavia keskusteluja ei nauhoitettu, eikä niiden kautta saatua tietoa tai sisältöjä ole käytetty suoraan tämän tutkielman aineistona. Aistikävelyiden keskipituus oli tunnin ja haastattelumateriaalia kertyi aistikävelyiltä kaikkiaan 7 tuntia 36 minuuttia. Aistikävelyihin osallistui seitsemän henkilöä, jotka kaikki ovat minulle entuudestaan tuttuja.

Tutkimushaastattelut toteutin Katajanokalla aistikävelyillä, jotka etenivät ennakoon suunnittelemani reittiä pitkin (ks. kuvio 1, s. 15). Reitin ennakoiminen oli perusteltua, sillä muistin tiedetään kiinnittyvän fyysisiin paikkoihin ja sosiaalisiin prosesseihin, kuten suhteisiin, tapahtumiin ja kanssakäymiseen (Häkkinen 2022, 328). Käytännössä aistikävelyn aikana havainnoidaan ympäristöä ja reflektoidaan muistoja, sanotetaan ja kuvataan niiden herättämiä tunteita ja huomioidaan moniaistillisuutta. Aistietnografian avulla voidaan suhdetta ympäristöön, tilaan ja ilmapiiriin tarkkailla yhtäaikaista.

Litteroin keskustelunauhoitteet, teemoittelin aineiston ja poimin keskusteluista muistoja keskeisistä teemoista. Keskusteluista syntyi kertomus nuoruudesta 1990-luvun Katajanokalla. Aineisto esittelee myös kysymyksiä ja havaintoja nuoruudesta nyt aikuisuudesta käsin haastateltavien omin sanoin tulkittuna, suhteessa omaan elämänsä kulkuun ja -tilanteeseen.

Tämän tutkimuksen eettiset periaatteet määrittyivät prosessin toistettavuuden, laadukkuuden, avoimuuden ja rehellisyyden kautta. Pyrin tutkielman eri osioissa tarkkuuteen ja laadukkaaseen dokumentaatioon hyvän tieteellisen käytänteen mukaisesti. Tiedonhankintaan sovelsin tieteellisen tutkimuksen kriteereitä ja tiedonhankinnan etiikkaa. Muistitietotutkimuksessa tutkijasubjektiin ja omakohtaisuuteen liittyy vahva itsetiedostaminen ja itsereflektio, jossa tutkijan tulee tehdä tiettäväksi ja julki kirjoittaa oma roolinsa osana tutkimusta. Tässä tutkielmassa tutkimuksen tekijä, minä, olin subjekti, sisäryhmäläinen. Asetin siten tutkielman kontekstin omiin muistoihin ja kokemuksiini. Tutkijan omat muistot ovat perusta muistitietotutkimukselle, kun tutkija haluaa kuulla muiden ajatuksia ja tulkintoja menneistä tapahtumista (Fingerroos ym. 2006, 43). Omalla kohdallani holistinen kokonaiskuva Skatta-ajasta muodostui jaetuista muistoista, joita tuotimme kollektiivisesti keskustellen aistikävelyiden aikana.

Tutkielman suullinen aineisto kerättiin laadullisilla haastatteluilla. Informoin haastateltavia tutkielman aiheesta ja sisällöstä kirjallisella tiedotteella, jossa korostin vapaaehtoisuutta ja omaehtoisuutta. Kirjallisella suostumuksellaan osallistujat

antoivat minulle luvan kerrotun ja tallennetun aineiston hyödyntämiseen tutkimuskäytössä. Haastattelujen käsittelyperuste oli nimenomainen suostumus. Tutkielmasani osallistuminen oli ehdollista, sillä osallistujan tuli olla joko asunut Katajanokalla tai siellä päivittäin aikaansa 1990–1994 vuosien aikana viettänyt nuori. Käsittelin osallistujien henkilötietoja GDPR-tietosuoja-asetuksen mukaisesti. Vastaajajoukon henkilötietoihin ei viitata lainkaan suorilla tunnistetiedoilla – käytän haastateltavista edellä lueteltuja pseudonyymeja – ja raportissani pyrin välttämään kaikkea ylimääräistä epäsuorien tunnistetietojen käyttöä. Haastateltavista esitellään ainoastaan taustatiedot ja kokonaiskuva rakentuu vastaajien demografiasta ja taustamuuttujista, kuten vastaajan perhetaustoista ja sosioekonomisesta asemasta nuorena ja tänä päivänä. Aineistot nauhoitettiin ja tallenteet ovat olleet vain omassa käytössäni. Ääninauhat on tuhottu tutkielman valmistumisen jälkeen.

3.2 Kenttäpäiväkirja

Kenttätyötä pidetään yhtenä keskeisimmistä kulttuurien tutkimuksen etnografisista työmenetelmistä. Kentäksi käsitetään klassisessa antropologisessa tutkimuksessa fyysinen tila, mutta se voidaan ymmärtää myös sisällön metafysisenä, aineettomana rajauksena (Fingerroos ja Jouhki 2014, 83). Tässä tutkielmassa kentillä käsitetään sekä fyysinen ulottuvuus, Katajanokka, että aineeton ajattomuus, jaetut muistot. Tutkielma tarjosi osallistujille mahdollisuuden tehdä aikamatkan nuoren minän ja nykyisyyden välille. Se loi myös arvokkaan näköalan 1990-lukuun tästä päivästä käsin katsottuna. Kolmas kenttä syntyi muistitiedosta ja sen käytöstä tutkimusaineistona, ja neljäs kenttä taas tutkijan subjektiivisista havainnoista ja muistoista. Neljäs tutkimuksen kenttä syntyi lopuksi aineiston analyysivaiheessa mainituille ilmiöille, hypoteeseille. Viides näiden hypoteesien tulkinnoille ja kuudes tutkijan subjektiiviselle reflektiolle.

Tässä tutkielmassa kentillä kuvastetaan prosessia ja määritetään tiedon ulottuuksia ja kerrostuneisuutta sekä limittäisyyttä. Aistitietoa kentällä kerätessä apuna voidaan käyttää valokuvaamista, äänitteitä ja videoita. Tutkija voi myös kirjoittaa tai sanella kenttäpäiväkirjaa sekä käyttää apunaan esimerkiksi piirrettyä karttaa, joka auttaa tutkijaa palaamaan aistikokemuksiin ja tarkastelemaan kokemuksiaan jälkeensä (Koskinen-Koivisto ja Lehtovaara 2022, 243–245). Käytin apunani havaintojen kirjaamisessa kenttäpäiväkirjaa, johon kirjasin huomioitani ja kuvitin piirtämällä syntyneitä muistikuvia.

3.3 Muistitietotutkimus

Muistitieto on tutkimuksessani tietoa, joka ei pohjautu kirjallisiin lähteisiin tai aina edes väitä olevansa totta. Se saa metodina perustelunsa historianfilosofiasta, ontologiasta eli suhteesta aikaan ja epistemologiasta eli suhteesta merkitykseen. Muistitieto on toden, kokemuksen sekä ajan värittämää mielen tuotosta, johon vaikuttaa myös nykyhetki ja silloiset arvovalinnat, kulttuuriset, poliittiset sekä vuorovaikutukselliset suhteet. (Fingerroos ym. 2006, 8.)

Muistitietotutkimus on konstrukttiivinen tutkimusote, jossa menneisyydelle annetaan merkityksiä tässä ajassa. Tutkija pyrkii ymmärtämään menneisyyden jäljentämällä sitä ja selittää sen merkityksen. Muistitietotutkimuksen epistemologia sijoittuu siten selittävän, ymmärtävän ja kriittisen habermasilaisen tietoteorian sisälle. (Fingerroos ja Haanpää 2006, 37.) Tiedonkeruumuoto on paitsi autoetnografinen, myös intersubjektiiivinen, jossa kaikkien tilanteessa olevien tunteet, lataukset ja keskinäinen vuorovaikutus vaikuttaa tutkimusaineistoon (Kurvinen ja Yoken 2021, 47). Muistitietotutkimuksen voi nähdä metodologisteoreettisena lähestymistapana itse aineistoon ja tutkimuskohteeseen, muistoihin. Muistitiedon tutkimus on monitieteinen metodi, joka avaa tutkittavien ihmisten suhdetta itseensä ja historiaansa, rooleihin sekä kerronnan suuntautumista ajan eri vyöhykkeillä, presensissä, menneessä ja tulevassa (Savolainen ja Koskinen-Koivisto 2022, 302).

Tutkielmani on suullinen muistitietotutkimus, sillä tutkimusaineistoni perustuu haastateltavien henkilöiden omaelämäkerralliseen, suullisesti kerrottuun muistitietoon nuoruudesta 1990-luvun Katajanokalla. Toteutan tutkimustani kansainvälisen oral history -tutkimuksen hengessä. Oral history kattaa sekä tutkimustavan että sen tuotoksen. Lynn Abrams (2010) viittaa oral history -termillä suullisesti hankittuun tietoon, haastattelutilanteiden dynamiikkaan ja haastatteluissa syntyvään menneisyyden narratiiviin.

Koska tämän tutkielman kertomukset on tuotettu aikuisuudesta käsin, heijastuvat lapsuudenaikaiset kokemukset myös tutkittavien tähänastiseen elettyyn elämään. Nuoruuden muistot ja niihin liittyvät tunteet ovat siten aikuisuudessa tuotettuja tulkintoja silloisista kokemuksista. Tutkijana käytin omia muistojani hypoteeseina, jotka esittelen tämän luvun lopuksi. Haastateltavat ottivat havaintoihini kantaa, tulkitsivat ja lisäsivät muistoihin omia havaintojaan. Konstruktionistisesta kokonaisuudesta piirtyy kuvaelma Skattan nuorten elämästä 1990-luvulla. Tutkimusaineisto kerättiin aistikävelyillä, joissa itse tutkijana osallistuin aktiivisesti haastateltavien kanssa dialogiin ja siten myös aktiivisesti muistitiedon tuottamiseen. Näistä muistoista syntyi muistitietoaineisto, joka on tuotettu näkökulmani huomioiden ja niistä argumentoiden yhdessä, vuorovaikutuksessa sekä toistemme, ympäristön että muistoa tukevien esineiden välillä. (Fingerroos ym. 2006, 28–33.)

Tutkielman muistitieto kohdistuu alueellisesti Katajanokalla sijaitseviin fyysisiin paikkoihin, rakennettuun ympäristöön, kuten puistoihin ja rakennuksiin sekä laitamille, kuten entiselle joutomaalle ja merenranta-alueille. Analysoin aineistoa laadullisen sisällönanalyysin, teemoittelun ja muistitietotutkimuksen tradition mukaisesti. Aihepiirin omakohtaisuuden ja näkökulman subjektiivisuuden vuoksi tutkimuksen teoreettinen viitekehys liittyy ensisijaisesti etnografisen tutkimuksen perinteeseen, aistihavainnointiin sekä muistitietotutkimukseen, että saadun laadullisen tiedon lajittelua ja vertailua olemassa olevaan aiempaan pääasiassa kvantitatiiviseen tutkimustietoon.

Tutkimuksen lähtöajatuksot, eli hypoteesit, joiden teemoista aistikävelyiden keskusteluita käytiin, kumpuavat omista pohdinnoistani ja merkityksistä, joita nuoruuden muistoistani ja päiväkirjoistani nousi esille. Hypoteesit edustavat etnologian ja antropologian tietoteoreettista emic-näkökulmaa, jossa tutkimukseen osallistuvat, tiettyyn ryhmään kuuluvat henkilöt näkevät tai kokevat tapahtumat kulttuurisidonnaisesti. Emic-tasolla tutkielman uskottavuus ja relevanssi perustuvat tutkittavaan ilmiöön sidottuihin ja siitä soveltuviin yhteisön sisäisiin käsitteisiin. (Hänninen, Kajander ja Lappi 2022, 53.) Hypoteesien kautta voidaan tunnistaa laajemmin todettujen tapahtumien muistojen herättämiä tunteita, kuten syyllisyyttä, häpeää, hämmennystä, surua ja vihaakin, mutta myös oivallusta, rakkautta, kiitollisuutta ja ymmärrystä. Haastatteluissa hyödyntämiäni hypoteeseja olivat:

Skattan nuorison viikonloppuihin kuului usein toistuva päihteidenkäyttö. Pääasiallisena päihteenä kulutettiin alkoholia ja 1993 alkaen myös poltettavia mietoja huumeita. Päihteiden käyttö alkoi ryhmässä verrattain nuorena, osa joukkoon kuuluvista nuorista oli tuolloin juuri täyttänyt 10-vuotta. Myös tupakointi ja nuuskan käyttö olivat ryhmän sisällä yleistä. Imppaaminen, eli kaasujen haistelu, päihtymistarkoituksissa oli taas harvinaisempaa. Päihteitä ja alkoholia saatiin vanhemmilta, sisaruksilta, vanhemmilta kavereilta ja Alkon edestä, josta ventovieraat laita-puolen kulkijat juomaa nuorille hakivat.

Nuoret olivat usein yksin kotona. Vanhemmat ja pikkusisarukset viettivät aikaa maalla tai merellä. Kaveripiiri vietti öitä yhdessä, juhli ja nukkui siellä missä vanhemmat olivat poissa. Joku saattoi olla yksin kotona joka viikonloppu, joku koko kesän. Yöaikaan saatettiin lähteä keskustaan pyörimään, yöuinneille Uimastadionille, Kumpulan maauimalaan tai Hietalahden uimarannalle. Yöaikana tapahtuvaan liikukumiseen tai juhlimiseen eivät puuttuneet aikuiset, kanssaihmiset, naapurit tai virkavalta.

Ihastukset olivat yleisiä. Suhteet olivat heteronormatiivisia ja perustuivat romanttisen rakkauden ihannointiin. Moni aloitti seurustelun jo nuorena ja saattoi seurustella selkeästi itseään vanhemman tai nuoremman henkilön kanssa. Nykypäivänä näiden suhteiden katsottaisiin rikkovan lakia, mutta silloin ne eivät olleet moraalisesti kyseenalaistettuja, paheksuttuja tai yhteisöltä piilotettuja.

Katajanokalla kuunneltiin räp-musiikkia ja ihannoitiin hiphop-aatetta. Räp-musiikin ja vanhempien esimerkin myötä graffitien teko kuului kulttuuriin. Yleinen harrastus oli "bommaus" eli seinien, raitiovaunujen ja bussien töhriminen. Taitavimmat tekivät jo spraymaaleilla seiniin graffiteja. Kielletty, rikollinen identiteetti iskostui mo-
neen jo nuorena.

Nuoriso ilmensi itseään pukeutumisen ja trendien kautta: 90-luvun alussa pukeuduttiin sinisiin kolmiraitaisiin Adidas-verkkareihin, inkakulttuurista tuttuihin mokkasiineihin ja amerikkalaisiin pilottitakkeihin. Kesällä puettiin Levi's 501-farkut, skeitti-T-paita, purjehduskengät ja päähän kieputettiin jenkkihuivit tai amerikkalaisten urheiluseurojen lippalakit. Stockmannin oma brändi Stacca Co teki katuskottavia, amerikkalaisista rikossarjoista ammennettuja malleja, kuten selän kokoisin FBI ja CIA kirjaimin koristeltuja tuulitakkeja. Talvella pukeuduttiin lumilautailu- ja laskettelubrändeihin: O'Neill -takkeihin ja Sail Ski -fleeceihin ja Bulan neonvärisiin hattuihin. Vaatteita saatiin tuliaisiksi ulkomaanmatkoilta ja hankittiin keskustan kaupoista, mm. Helsingin Stockmannin One Waystä ja Yrjönkadun Skate Systemsistä. Mannerheimintien Africa-kaupasta haettiin hiphop-ilmioon kuuluvat Africa-korut ja Makkaratalon Exotica-kaupasta hankitut inka-asusteet ja -reput.

3.4 Aistietnografia

Tämä tutkielma on yhtäältä myös tarinallinen aistietnografia, jossa hyödynsin kävelyetnografiaa. Keräämäni empiirinen muistitietoaineisto koostui seitsemästä aistinetnografisesta haastattelusta. Aistietnografia määritellään etnografiseksi, refleksiiviseksi ja kokemukselliseksi prosessiksi, jossa yhteistyössä tutkittavan ja tutkijan välillä huomioidaan moniaistillisuus ja tuodaan sanattomia asioita ymmärretyksi. Aistietnografiaan liittyy oleellisesti esimerkiksi ruumiillisuuden ja kehollisuuden käsite. (Koskinen-Koivisto ja Lehtovaara 2022, 236–237.) Aistietnografiassa keho käsitetäänkin holistisesti aistivana kokonaisuutena (Pink 2009, 44). Aistietnografian keinoin voidaan tutkia ihmisten kokemuksia esimerkiksi tilasta ja ympäristöstä, miten ympäröivää maailmaa aistitaan ja ymmärretään (Pink 2015, 53–54). Aistietnografista lähestymistapaa voidaan hyödyntää myös muistiin ja muistamiseen sekä esineisiin ja materiaalisuuteen liittyvissä tutkimuksissa (emt. 44).

Tässä tutkielmassa käytin menetelmänä aistivaa osallistumista (participant sensing), jonka käsitteen Sarah Pink on nimennyt etnografiseksi osallistuvan havainnoinnin metodiksi (Pink 2015, 101). Tutkielman metodina käytin myös Helmi Järviluoman (2017, 191–204) kehittämää aistielämänkerrallista kävelyä, jolla tavoitellaan moniaistillisia kokemuksia, että aistittavia muistoja. Aistielämäkerrallisen kävelyn avulla helpotetaan tutkimuksen aineiston keräämistä, eli kollektiivista muistelua ja parannetaan tutkielman laadukkuutta. Tutkimushaastatteluiden ja aistikävelyiden kronologisuus ja tutkimustilanteiden samankaltaisuus helpottivat myös empiiristä havainnointia ja kenttäpäiväkirjan muistiinpanojen kirjaustani. Aistietnografinen oppiminen on tilanteeseen mukautuva prosessi, joka ei kuitenkaan välttämättä aina etene tutkimuskysymysten tiukasti ohjaamana (Pink 2015, 129). Tutkimusprosessiani voikin kuvata moniaistilliseksi tapahtumaksi, jossa tutkijapositioni käsin ja omien tunteideni vaikutuksen alaisena tein analyttistä ja empiiristä havainnointia toteuttaen etnografiassa

havainnointiin perustuvaa aineistolähtöistä tutkimusotetta (Hänninen, Kajander ja Lappi 2022, 47).

Autoetnografialla tarkoitetaan tutkijan omakohtaista suhdetta aiheeseen ja tutkittavaan ilmiöön. Hannu Sirkkilä (2022, 258) on todennut autoetnografiassa yksinkertaisimmillaan tutkijan olevan paitsi objekti myös väline. Autoetnografia vaatii tekijältään rohkeutta ja sietokykyä, sillä tutkimuksen suunta ja merkitys voivat muuttua matkan varrella. Sirkkilä toteaa (emt. 262) oleellista olevan tutkijan oma prosessi ja antautuminen autoetnografian virtaan. Humanistisissa tieteissä tutkijalla on aina rooli joko kysyjänä, tulkitsijana, tiedon rajaajana, kuulijana tai kertojana. Autoetnografiassa tutkija voi toimia samanaikaisesti kaikissa yllä mainituissa rooleissa. Lisäksi autoetnografiassa tutkijan rooli voi olla aktiivinen, jolloin tutkija toimii kenttätyössään vuorovaikutuksessa itsen ja toisten kanssa, samalla tietoa tuottaen ja sitä peilaten (emt. 265).

Tämä maisteritutkielma tutki omaa nuoruuttani ja on siten aistietnografiana intiimi ja henkilökohtainen. Kun tutkielman toteuttamisen aikana toin julki omia muistoni ja kokemustietojani, tiedostin valitun metodin julkisuuden ja minuun mahdollisesti kohdistuvan kritiikin. Motiivini on kuitenkin tutkielman laajempi merkitys ja tahto kirjata ylös Skattan nuorten tarina. Tämän tutkielman voidaan nähdä kytkeytyvän kaupunkitutkimukseen, nuorisotutkimukseen sekä sosiologiaan. Se voi myöhemmin hyödyttää myös Helsingin alueellista lähihistoriaa koskevaa kaupunki- ja identiteettitutkimusta.

3.5 Sisällönanalyysi

Laadullisessa sisällönanalyysissä keskitytään analysoimaan sitä, mistä asioista aiheista ja teemoista tutkittava aineisto – tutkielmani tapauksessa muistitieto ja tekemäni aistietnografia – kertoo. Sisällönanalyysi sopii tekstien, haastattelujen ja puhetta sisältävien aineistojen analyysiin. Sisällönanalyysissä keskitytään siihen, mistä asioista, aiheista ja teemoista haastateltavat – tutkielmani tapauksessa Katajanokkaan ja nuoruuteen saarella – puhuvat. Laadullisessa sisällönanalyysissä ei yleensä paneuduta muistitiedon kielellisiin tai muihin ilmaisun muotoa koskeviin seikkoihin. (Kallinen ja Kinnunen 2022). Olen siis analysoinut haastattelunauhojeni sisältöä: mistä haastateltavat ovat aistikävelyn yhteydessä puhuneet, mitä muistoja missäkin kohtaa saarta on noussut esille ja miten ne ovat linkittyneet saaren rakennettuun ympäristöön.

Hermeneuttisessa tutkimuksessa tutkijan tehtävänä on tulkita ajattelua ja toimia välineenä ja välittäjänä haastatteluaineiston ja siihen vaikuttavien asioiden välillä ajankuvan ja materian välillä (Jyväskylän yliopisto, 2023). Hermeneuttinen

tutkimusprosessi on tieteelliselle tiedolle ominaisesti objektiivinen ja avoin muuttamaan lähtöoletuksia ja tutkijan narratiivia, oletusta, matkan varrella (emt.) Näin tutkielmani toteutus nojasi hermeneuttiseen induktiiviseen tutkimusperinteeseen, jossa etnografinen tulkinta syntyy yhdessä kentällä tutkittavan ja tutkijan välisenä yhteisymmärryksenä edeten yksityisestä kohti yleistä (Hänninen, Kajander ja Lappi 2022, 49). Tutkielmassani keräsin empiiristä suullista muistotietoa havainnoiden henkilöiden ei kielellisiä reaktioita: eleitä, painotuksia ja olemusta. Tutkielmassa keskityin myös muistojen herättämiin omiin tunteisiini, joita nuoruuden kokemukset nostattivat. Tunteiden väkevyys tai laimeus antoi tutkielmalle myös kontekstia suhteessa kerätyn tiedon relevanssiin. Pidin havainnoinnista kirjallista tutkimuspäiväkirjaa, jotta havainnot tulivat järjestelmällisesti dokumentoiduksi ja pystyin palamaan niihin aineistoa myöhemmin tulkitessani ja analyysiä kirjoittaessani (Hämeenaho ym. 2022, 179).

Tulkitsin aineistoa pragmaattisesti suhteessa tausta-aineistoon, ajan henkeen ja sen aikaiseen nuorisopolitiikkaan. Tutkielmani analyysimenetelmäni tausta oli fenomenologinen, jossa analyysin lähtökohtana on avoimuus ja omakohtaisuus: vaikka ympäristö ja taustatekijät ovat tiedossani, en silti tiedä, miten muut ovat nuoruuden tapahtumat kokeneet. Aistihavainnoista kirjoittaminen vaatii tutkijalta erityistä huomiota ja vuorovaikutteisuutta (Pink 2015, 208). Sama tieteen objektiivisuuden haaste pätee myös aistietnografiassa: tutkijan tuntemaa ja kokemaa ei saisi esittää yleisesti pätevänä tai jättää kyseenalaistamatta (Uotinen 2010, 181). Myöskään lukija ei voi kokea samoja aistimuksia kuin tutkija ja muut tutkimuksessa mukana olleet henkilöt.

Refleksiivisen ja tarkasti aineistoa kunnioittavan kirjoittamisen avulla pyrin luomaan mallin, jonka kautta lukija voi yrittää ymmärtää tutkijan ja tutkimuksessa mukana olevien kokemuksia peilaten aistitietoisuuttaan. (Pink 2015, 213.) Analysoin haastatteluita ilman oletuksia, määritelmiä tai teoreettista viitekehystä. Fenomenologinen analyysi voi rakentua tutkimuskohteen tarkastelun lisäksi myös tutkijan omien kokemusten ja ymmärrysprosessien tarkastelusta (Jyväskylän yliopisto 2015). Tein kerätylle tiedolle laadullisen sisällönanalyysin ja aineiston teemoittelun, jolla pyrin osoittamaan toistuvuuden kautta muistojen merkityksellisyyttä ja painoarvoa nykyisyydessä. Luokittelin muistitiedon ja analyysit myös ennen ja nyt -aikaperspektiiviin, jolla havainnoin ajattelun eroavaisuutta, joskin huomioiden, että tieto on muistojen tuottamaa ja siten ajan ja koetun elämän värittämää.

4 NUORET JA NUORISOKULTTUURI

Kulttuuri yleisesti tulkittuna on ihmisten välistä kommunikaatiota ja merkityksien antoa, joka omaksutaan sosialisatiossa osana yhteisöä. Kulttuurinen yhteys mahdollistaa ymmärretyksi tulemisen, kommunikaation ja käyttäytymisen eri toimintaympäristöissä. Partikulaarina käsitteenä kulttuurilla viitataan esimerkiksi tietyn alueen tai ryhmän ominaispiirteisiin ja eroavaisuuksiin sekä yhtäläisyyksiin, kuten nuorisokulttuuriin. (Hänninen, Kajander ja Lappi 2022, 46.)

Yhdistyneiden kansakuntien (UN United Nations) virallisen tilastollisen määritelmän mukaisesti nuoruus sijoittuu ikävuosien 15–24 väliin. Suomessa nuoreksi luetaan nuorisolaisissa (1285/2016) 29-vuotias tai sitä nuorempi henkilö. Nuorilta itseltään kysyttäessä nuoruus Suomessa sijoittuu 10–20 ikävuoden väliin (Allianssi 2022). Tässä tutkielmassa nuorilla viitataan Katajanokalla 1990–1995 vuosien välillä asuneita tai siellä aikaansa viettäneisiin henkilöihin, jotka ovat syntyneet 1970–1980-lukujen aikana; he ovat olleet vuosina 1990–1995 alaikäisiä.

Nuorisokulttuuri itsessään on käsitteenä laaja, ja sitä on yhteiskunnallisesti tarkasteltu ja todennettu usein alakulttuureista käsin. Tässä tutkielmassa kulttuurilla viitataan erityisenä käsitteenä ryhmäytymiseen, joka perustuu kulttuurisen viiteryhmän muodostumisen kannalta piirteisiin ja ominaisuuksiin, joiden perusteella yhteisöt joko limittyvät tai eroavat toisistaan. Nuorisokulttuuri ilmentää ryhmän keskinäisiä ja kollektiivisia tapoja ja ilmiöitä, jotka toistuvat ja ovat tunnistettavia ryhmän sisällä. ”Nuorisokulttuurin käsite on varsin hämärä – niin kuin koko kulttuurinkin käsite”, toteaa Nuorisokomitean mietintö vuodelta 1990. Komiteamietintö kuitenkin määrittelee nuorisokulttuurilla olevan laajempi merkitys aikuisuudesta käsin, jolloin tulevaisuuden arvostukset nojaavat juuri nuorisokulttuuriin. (Nuorisokomitea 1991, 113.) Tämä tulkinta on myös tämän tutkielman yksi tunnistettu lähtökohta, kun pohdimme 1990-luvun nuoruuden tapahtumien merkitystä aikuisuudesta käsin, nykypäivän ymmärryksen ja normien valossa. Tässä tutkielmassa kulttuuriin viitataan sekä universaalina normien ja käyttäytymistapojen yhteisenä

yhteiskuntasopimuksena että erityisenä tietyn ryhmän sisäisenä dynamiikkana ja tapakoodistona (Fingerroos, Kajander ja Lappi 2022, 46).

4.1 Nuorisokulttuurin käsite

Nuorisokulttuuri käsitteenä eroaa kulttuurista hetkellisyytensä ja ominaispiirteidensä kautta: nuoruudessa identiteetti rakentuu ja psykososiaaliset taidot karttuvat jatkuvassa vuorovaikutuksessa joukkoon, jossa nuori vaikuttaa. Nuorisokulttuuri on kuin prosessi: jatkumo, etenevä ja alati muuttuva tapa ilmentää itseään suhteessa muihin. Se on halua hakea yhteisesti jaettua kokemus- ja käsitemaailmaa. Tutkielmassa keskityn käsitteistössä nuorisokulttuurin usein kytkettäviin ilmiöihin: yhdessä hengailuun ja ajanviettopoihin, vuorovaikutuksessa ympäristön ja toisten kanssa. Nuorisokulttuurin ilmiöiden avulla tutkielmassa nimetään ja kuvataan sekä jäsennetään sisälönanalyysin mukaisesti lajittelemalla aineiston käsitteistö suhteessa tutkimuskysymyksiin.

Mediasisältöjen viihteellistyminen ja sisältöjen välittämisen tavat monipuolistuivat ja yhdenvertaistuivat 1990-luvulla erityisesti kaupungeissa kaapelitelevision ja kaupallisesti toimivien radiokanavien myötä. Uuden aallon musiikkia ja populaarikulttuurin valtavirtoja taajuuksillansa välittivät niin 1990 toimintansa aloittanut Radio Mafia kuin Helsingin ensimmäiseksi paikallisradioksi vuonna 1985 perustettu Radio City. Radio Cityn taustalla vaikutti Elävän musiikin yhdistys Elmu ry., joka isännöi myös Ruoholahdessa sijainnutta vapaa kulttuuritila Lepakkoa. Lepakossa järjestettiin 1990-luvulla nuorille sallittuja konsertteja ja diskoja, joissa myös Skattan nuoret kävivät. (Ilves 1998.)

1990-luvun Katajanokalla televisiosta pystyi, perinteisten kotimaisten kolmen kanavan lisäksi, seuraamaan ympäri vuorokauden kaapelitelevision ansiosta taivas-kanavia, kuten Yhdysvalloista lähetettyä musiikkikanava MTV:tä, globaalia urheilukanava Eurosportia ja piirrosohjelmiin keskittynyttä Cartoon Networkia. Televisiosta tulikin keskeinen globaalien valtatrendien välittäjä ja nuorisokulttuuriin kansainvälisiä tuulia tuova vaikuttaja. Median monipuolistuminen muokkasi myös kulutustottumuksia viihteen yhteiskäytöstä yksilöllisemmäksi. Muutos muokkasi myös kotien teknisiä tarpeita: yhä useampi nuori toivoi omaa televisiota, radiota ja lankapuhelinta huoneeseensa. Puhelimella soitettiin esimerkiksi yhteisölinja 059-numeroon, jossa puhuttiin tuntemattomien kanssa joukkopuheluita tai tutustuttiin lähemmin privaattilinjoilla. Perheiden tulotasojen eroavaisuudet ja mahdollisuudet kuluttaa rahaa varusteluun ja vapaa-aikaan kuten kuluttamiseen, matkailuun ja esimerkiksi ulkona ravintoloissa syömiseen poikkesivat laajasti toisistaan. (Nuorisokomitea 1991, 116.)

4.2 1990-luvun nuoruus Helsingissä

Helsingissä oli 1990-luvulla nuoria enemmän kuin koskaan aiemmin. 12–18-vuotiaita oli kirjoilla kaupungissa noin 27 000. Helsingin 12–18-vuotiaiden nuorten tiiviit asutuskeskittymät olivat rakennetuissa lähiöissä, painottuen Itä-Helsinkiin ja tehokkaasti rakennettuun kantakaupunkiin (Vuori 2013). Nuorisokomitean nuorisopoliittinen toimenpideohjelma (1991, 41) totesi tuolloin ”nykynuorten entistä yksilöllisemmin kokeilevan erilaisia elämäntyyliä ja toimivan uudentlaisissa toimintaympäristöissä”. Liberalistisen maailmankuvan vuoksi nuorten identiteetin katsottiin muodostuvan elämäntyylistä ja kulutustottumuksista. Kaupungistumisen, modernisaation ja resursien lisääntymisen – kuin myös kontrollin lieventymisen – on katsottu vaikuttaneen nuorten vapaa-ajanviettotapoihin. Leimallisesti hedonistinen elämäntyyli ja nautintoaineiden käyttö koettiin tavoiteltavaksi elämäntyyliksi, jossa tupakoiminen, alkoholin käyttö ja huumekekkeilut katsottiin kuuluvan asiaan ja myös seuraavan toisiansa. Nuoruusajan kokeilevalla elämäntyyllillä uskottiin olevan syyseuraussuhde myös keskimääräistä huonompaan koulumenestykseen. (Emt. 82.)

Nuorisopoliittisessa toimenpideohjelmassa ruodittiin 1990-luvun nuorten laimentunutta halua osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja sen seurauksena nähtyä nuorisoasioiden vähäisempää roolia ja painotusta edustuksellisessa demokradiassa. 1990-luvulla nuoret kurottivat vahvasti läntiseen maailmaan ja kokivat kotimaisen parlamentaarisen päätöksenteon takapajuiseksi, omien etujen tavoitteluksi, autoritääriseksi ja vanhanaikaiseksi. Nuorten usko demokraattiseen päätöksentekoon oli alhainen, ja nuorten parlamentaarinen edustus ja omien etujen ajaminen oli siksi myös poliittisesti heikkoa. Nuorten heikko edustus näkyi esimerkiksi konkreettisesti asumismuotojen tukemisen epätasa-arvona ja pienten vuokra-asuntojen vähyytenä, joka vaikutti 1990-luvun nuorten itsenäistymismahdollisuuksiin. Lama-ajan ja rakenteellisen murroksen – agraarista tuotantoyhteiskunnasta palveluyhteiskunnaksi siirtymisen – myötä nuorten työnsaanti oli niin ikään hankalaa. (Emt. 83.)

Nuoret hakivat populaarikulttuurista tapoja ilmentää itseään ja purkaa ahdistusta. Graffitikulttuuri saapui Suomeen 1984 amerikkalaisten dokumenttielokuvien *Wild Style* (1982), *Beat Street* (1984) ja *Style Wars* (1984) välityksellä. Helsingin tanssiopisto aloitti breakdancekurssit 1984, joilla tapasi Helsingin ensimmäinen hiphop-sukupolvi. 1984 ensimmäinen New York -tyyliseksi kuvattu graffiti maalattiin Katajanokalle. Hiphop-musiikki ja graffitien teko kuuluivat ominaisesti Helsingin nuorisokulttuuriin. 1986 lähtien Pasilan junatunnelista tuli graffititaiteelle pyhitetty maalauspaikka Galleria. Elävän musiikin yhdistyksen ylläpitämä monitoimitila Lepakko koristettiin tunnetun helsinkiläisen DJ Njassan myötävaikutuksella graffiteilla. (Jääskeläinen 2018.)

Kaikki eivät kuitenkaan suhtautuneet sallivasti uuteen urbaaniin katutaidekulttuuriin. Vuonna 1988 Helsingin kaupunginjohtaja Raimo Ilaskivi lupasi maksaa Nuijaksi nimitetyssä kampanjassaan 500 markkaa graffititekijän ilmiannosta. 1989 graffiteja kutsuttiin Helsingin kunnallispolitiikassa *töhryiksi*, mutta vasta 1996 varsinainen yleinen ilmapiiri alkoi kääntyä graffitikulttuuria vastaan. 1997 Suomessa tuomittiin 19 vastaajaa yli miljoonan markan korvauksiin ja vankeuksiin graffitien tekemisestä. 1998 alkoi Raimo Ilaskiven ajama Stop töhryille -projekti, jonka myötä graffititaiteelle tuli kaupungissa nollatoleranssi: kaupunki varasi julkisia varoja maalausten poistoon ja velvoitti yksityisiä kiinteistöjen omistajia graffitien putsaukseen. Stop töhryille -projekti päättyi vasta vuonna 2008, ja sen kokonaiskustannukset kaupungille nousivat 23,5 miljoonaan euroon. (Jääskeläinen 2018.) Osa Stop töhryille -kampanjan aikana kiinni jääneistä ja tuomituista graffititaiteilijoista kuuluivat Skattan nuoriin.

4.3 1990-luvun laman lapset

1990-luvun ilmapiiriä Katajanokalla ja koko Suomessa määrittää jälkikäteen tarkasteltuna eniten taloudellinen taantuma. 1980-luvun loppupuoli oli ollut noususuhdanteista kasinotaloutta, jossa optimistisesti rahoitettiin hankintoja helposti saatavilla pankkilainoilla. Kun 1990-luvun alussa pankkien kannattavuus ja kotitalouksien varallisuus heikkenivät, taantuma pudotti koko maan teollisesta tuotannosta 15 % ja bruttokansantuote laski 11 %. Tästä seurannut pankkikriisi ja konkurssiaalto vaikuttivat työllisyyteen ja kiristivät julkisia resursseja, vaikuttaen tuntuvasti erityisesti sosiaalimenoihin. (Ilves 1998, 167.)

Lama aiheutti laaja-alaisesti inhimillistä kärsimystä, taloudellisia huolia ja konkurssiaaltoja (YLE Elävä arkisto 2011). Lamasta tuli meille 1990-luvun lapsille vedenjakaaja: oli aika ennen ja jälkeen laman, mikä johti monen kohdalla onnellisen lapsuuden loppuun. Epätoivo ja näköalattomuus saivat monet aikuiset hukuttamaan murheensa tuoppiin. Lisääntynyt alkoholinkäyttö eskaloitui perheiden sisäisiksi riidoiksi ja lähisuhdeväkivallaksi. Yhteiskunnallinen eriytyminen vahvistui, ja osa lapsista joutui kokemaan turvattomuutta, alemmuutta ja häpeää perheensä taloudellista tilanteesta (Kajander-Ruuth 2021, 70).

Valtionvelasta ja julkismenojen leikkauksista tuli keskeinen ja pitkäkestoinen poliittinen teema (emt. 56). Yhteiskunnan virallinen turvaverkko ei toiminut, ja hyvinvoinnin kasvusuhdanne kääntyi nopeaan laskuun (emt. 72). 1990-luvun kunnissa toteutettavaan nuorisotyöhön vaikuttivat laman myötä hupenneet resurssit. Lama köyhdytti julkista kassaa, mikä taas vaikutti nuorisotoimien asemaan kuntien prioriteettilistoilla: nuoriin varatut vähäiset julkiset varat kohdistettiin nuorten

työttömyyden hoitoon, syrjäytymisen ehkäisyyn ja sosiaalitoimen vahvistamiseen. (Lehtonen 2013, 307.)

On huomioitava, että 1990-luvun nuorisokulttuurin tutkimusta leimaa vahvasti lamasta johtunut poikkeusaika. Tutkimuksellinen näkökulma on siksi usein laman vaikutusten todentamisessa. Etenkin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamassa kohorttitutkimuksessa *Laman lapset* on paneuduttu huono-osaisuuteen, sukupolvelta toiselle periytyviä ongelmia sekä 1990-luvun laman vaikutuksia lapsiin ja lapsiperheisiin. Tutkimus kattaa koko vuonna 1987 syntyneiden ikäryhmän. (Paananen ym. 2012.) Myös Sinikka Näätsaari (2014) on tutkinut laman vaikutusta ja lama-ajan nuorten asenteissa ja tulevaisuudensuunnitelmissa tapahtuneita muutoksia. Oma etnologinen maisterintutkielmani sijoittuu tälle jatkumolle. Lama-ajan nuorten tiettyyn paikkaan sijoittuvaa aistietnografiaa ei kuitenkaan tiettävästi ole Suomessa aiemmin muistitietotutkimuksen menetelmin tehty. Nuoruuden yhteisöjen muistoja on tutkittu vähän tai tutkimusta on leimannut vahva orientaatio kansalliseen murrokseen, kulttuuriseen tai aatteelliseen yhteyteen ja lama-ajan moninaisiin ja pitkäkestoiisiin vaikutuksiin. Maisterintutkielmani tuo jo olemassa olevalle lama-ajan tutkimukselle myös kokijälhtöistä substanssia: se valottaa eletyn elämän ja kollektiivisen nuoruuden kokemuksista kumpuavia – ja aina aikuisuuteen asti kantavia – näkökulmia Helsingin Katajanokkaan, Skattaa.

5 KATAJANOKKALAISUUS YHTEENKUULUMISENA

Omissa muistoissani Katajanokkaan on liittynyt vahva tunneside, paikkaan ja aikaan sidotuksi tuleminen, yhteen nivoutuminen, tunteminen ja myöhemmin tästä kuulumisesta tunnistetuksi tuleminen. Katajanokka oli oma turvallinen yhteisö, umpio keskellä kaupunkia, jonka ihmiset edelleenkin nyökkäävät hyväksyvästi toisilleen ohi kulkiessaan. Tutkielman aineiston sisällönanalyysissä yhteenkuulumisen tunteesta tuli keskeinen analyysin kategoria, ja tema, jota esitettiin niin menneessä aikamuodossa kuin nykyisyydestä käsin. Tutkielman aineistonkeruu ja tutkimushaastattelut toteutettiin aistikävelyillä fyysisesti Katajanokalla. Kävelyillä heräsivät henkiin haastateltavien henkilöiden saaren kortteleihin, porttikonkeihin, taloihin ja kulmiin kytkeytyneet muistot.

5.1 Keitä skattalaiset olivat?

Keskusteluiden aluksi pyysin haastateltavia määrittelemään meidät, skattalaiset nuoret. Joukko rajautui keskusteluissa automaattisesti kaveripiiriin, eivätkä käsittäneet yleensä Katajanokalla asunutta väestöä tai kaikkia saarella asuneita nuoria. Kaveripiirillä viitattiin usein yhteisöön ja ryhmän sisäiseen dynamiikkaan, kuten Johanna totesi:

Me oltiin hyvä jengi, oltiin oma porukka vastaan kaikki muut. Me kelpuutimme skattalaisiksi kaikki muutkin tänne eksyneet, mutta ydinposse oli täällä.

Haastateltavista muutama mainitsi meidän olleen jengi, mutta hekin halusivat täsmentää, ettei kyseessä ollut nykyisen kaltainen jengiytyminen, jolla viitattiin järjestyneeseen rikollisuuteen. Pikemminkin jengikäyttämällä viitattiin samanhenkiseen toimintaan, jossa Mikon mukaan "oli kuitenkin yhteisö, jossa oli oma

normistonsa, selkeä raja oikean ja väärän välillä”. Skattalaisiksi laskettiin myös muualta tulleita nuoria:

Meillä oli kavereita, joilla oli ulkomaalaistausta, jopa tosi tumma iho, eikä me oltu yhtään rasisteja. Asenteisiin vaikutti meidän ihannoima hiphop-kulttuuri. Me oltiin avoimia, ei ollut edes alla rasistista fibaa. Kaikki hyväksyttiin sellaisina, kun ovat. (Janne.)

Skattalaiset kokivat haastattelutilanteessa kuuluvansa yhteen ryhmään. Ryhmää voi kutsua joukoksi, jos sen jäsenistöllä on yhteinen tavoite ja ymmärrys muista ryhmään kuuluvista tai jos he kokevat keskinäistä vuorovaikutusta ja merkityksellisyyttä (Kopakkala 2011, 36). Ryhmään kuulumisen tunne sitoo ryhmäläiset yhteiseen identiteettiin ja toisiinsa, ”meihin”. Kuulumisen kokemuksessa tärkeää on ryhmän keskinäinen riippuvuus, yhteinen arvopohja ja yksilöiden vapaus itseilmaisuuksiin ja hyväksytyksi tulemiseen osana ryhmää. (Ross ja Tartaglione 2018, 27.)

Osa haastateltavistani koki skattalaisuuden liittyvän edelleen vahvasti henkilöidentiteettiin ja kotoisuuteen, jonka sisälle oli ja on rakennettu hyvinvointioletus, vaikka ”hienostoalueella ja eliittikoulussa käytiinkin raggareina (Hanna)”. Hanna ja Janne kuvaavat omaa skattalaisuuttaan näin:

Jos multa kysytään mistä mä oon, niin mä sanon, että mä oon Nokalta, vaikka me muutettiin tosi monta kertaa, kun me täältä lähdettiin. En mä sitten seuraaviin paikkoihin enää kiinnittynyt. (Hanna.)

Jos sulta kysytään mistä sä oot kotoisin, niin sä oot Nokalta. Helsinki on liian laaja käsite. Tää mesta oli Stadin ytimessä. (Janne.)

Yhteisöllisyyden koettiin perustuvan nuorten keskinäiseen huolenpitoon ja välittämiseen: ystäväpiiriä kuvattiin perheeksi, jossa kaikista pidettiin huolta. Moni haastateltavista kokikin nuoruutensa turvallisena ja yhteisön luoneen suojan, jossa ”aina pääsi jonnekin yöksi (Janne)”. Katajanokan saari muistettiin turvallisena ja rauhallisena paikkana, jossa nuoret eivät keskenään rähinöineet. Tähän saattoi vaikuttaa myös pienen kylän mentaliteetti.

Jokainen tiesi missä kukakin asui ja kenen poikia oltiin. (Jani.)

Haastateltavat kokivat skattalaisuuden määrittelyn osin haastavaksi, koska ryhmän jäsenistö muuttui 1990-luvun aikana koko ajan. Nuorten seurustelusuhteet laajensivat piirejä ja saivat ulkosaarelaiset tulemaan Katajanokalle. Saarelle tulevien nuorten myötä yhteisöstä tuli entistä monimotoisempi ja kansainvälisempi.

Skattalaiset laajeni 1990–1991, kun gimmat rupes styylaamaan vanhempien kundien kanssa, jolloin aiemmin omista ryhmissään viihtyneet ikäryhmät sekoittuivat. (Janne.)

Skattalle tuli kavereiden kavereita Sittarista ja Töölöstä. Ehkä niitä kiinnosti ne pojat, joita täällä oli. Pojat olivat aika villejä ja hyvännäköisiä. Niillä oli se skeittaristaali, joka uppos silloin hyvin meihin liehuhausuihin. (Minna.)

Meillä oli kavereita, joilla oli ulkomaalaistausta, jopa tumma iho, eikä me oltu rasisteja. Siihen liittyi varmasti myös hiphop-kulttuuri, joka teki meistä avoimia. Kaikki ihmiset hyväksyttiin ja hyväksyttiin sellaisinaan. (Antti.)

Skattalaisuuteen liittyi myös kauas kirinyt maine ja laajempi tunnettuus, jossa "meitä vähän pelättiin (Minna)". Alueen vahva yhtenäinen identiteetti ja maine kasvoi myös konkreettisen fyysisen uhon kautta, josta Johanna kertoi: "Aina kun lähettiin Hietsuun tappelemaan, mä menin ensin kulman taakse itkemään." Myös Minna muistaa pelon osana skattalaista ryhmäidentiteettiä: "Meillä oli tietynlainen status, jos jollekin olisi tapahtunut jotain, me oltais vyörytty täältä kostamaan." 1990-luvulla vahva yhteisöllisyys ja toisistamme huolehtiminen sekä "saman kylän poikia" -mentaliteetti yhdistettynä "me vastaan muut" -maailmankuvaan vahvasti nuorten ryhmäytymistä niin sisältä kuin ulkoa käsin. Katajanokka edusti monelle myös sitä ainoa ja oikeaa kotia.

Jos multa kysytään, niin mä sanon, että mä olen Katajanokalta, vaikka me muutettiin tosi monta kertaa, kun me täältä lähdettiin. En mä sitten seuraaviin paikkoihin kiinnittynyt. (Johanna.)

Jos sulta kysytään mistä sä oot kotoisin, niin sä oot Nokalta, Helsinki on liian laaja käsite. Tää mesta on Stadin ytimessä. (Janne.)

Skattalaisuuden koettiin leimaanneen elämän varrella heitä myös positiivisesti ja haastateltavat kokivat hyötyneensä alueen yleisestä linkittymisestä menestykseen ja vaurauteen:

Sulle tulee tietynlainen vastuuvapaus, kun sä sanot, että sä oot Skattalta. Jos sä sanot et sä oot Jakomäestä, niin se oletus statuksesta on jo ihan eri. Identiteetti on ihan eri, kun sä olet käynyt keskustan tosi hyvämaineiset koulut. Ei kukaan kysy, oot sä asunut täällä vanhalla vai vuokrapuolella, statuksesi riittää, että oot Skattalta. (Hanna.)

5.2 Katajanokka, Skatta, Nokka

Tähän oli tällainen vapaa kaupunki, jossa kaikki tunsivat ja tiesivät toisensa. (Hanna.)

Haastatteluissa Katajanokan koettiin olleen kylä keskellä kaupunkia, oma turvallinen saareke, jonne oli nopeasti rakentunut omat tavat:

Skatta on erillään, eikä tänne tule mitään hörhöjä. Sana kulki nopeasti. Me varmasti oltiin enemmän silmien alla kuin luultiinkaan. (Hanna.)

Skattalla ei ikinä oikeasti pelottanut, vaikka muualla Stadissa tapahtui ja mitä. (Johanna.)

Meillä oli oma huutokieli *kuikka*, jossa yksi äännähdys tarkoitti ”täällä olen”, kaksi äännähdystä tarkoitti ”varo” ja kolme perättäistä äännähdystä ”vaaratilanne, piiloudu”. (Minna.)

Jossain vaiheessa osa nuorista käytti verbaalista lahjakkuuttaan opettelemalla puhumaan *vedekieltä*. Vedekieli on 1950-luvulla Helsingin Kalliossa keksitty, kontinkielestä taivutettu puhekielen muoto, jota puhuttiin erityisesti tuolloin työläispiireissä. Sitä käytettiin myös 1990-luvun Helsingin räppipiireissä salakielenä. (Welling, 2023.) Haastateltavat muistivat myös ”yo yo yo” -varoitushuudahdukset, joilla pyrittiin keskeyttämään jokin kielletty toiminta, kuten töhriminen. Yleisesti ottaen Katajanokka koettiin kuitenkin turvalliseksi. Fyysinen vapaus ja rajattomuus liittyivät paitsi olemiseen ja liikkumiseen, myös henkiseen kokemukseen vapaudesta ja omaehtoisuudesta:

Me saatiin vahvasti olla omia itseämme, kaikki oli sellaisia, kun on ja kaikki otettiin mukaan. Me vaan kasvoimme yhteen ja yhdessä. (Hanna.)

Katajanokkaan ja nuoruuteen todettiin liittyvän myös arvostusta ja kiitollisuutta. Haastatteluissa moni pohti onnekkautta ja tiedosti, että meille ”olisi voinut käydä huonommin (Janne)”.

Katajanokan alueen kehitystä määrittä vahvasti lapsiperheiden saarelle muutto 1980-luvun uudisrakennuskannan valmistuttua. Alueen arkkitehtuuri loi turvallisuutta: uuden puolen talot asetoitiin kortteleiksi, joiden sisälle jäi isot ja vehreät yhteiskäyttöpihat. Pihapiireihin kytkeytyi monia haastateltavien muistoja. He osasivat edelleen nimetä leikkejä ja tapahtumia sekä asukkaita tai kavereitaan, jotka kyseisissä taloissa tai niiden paikalla aiemmin sijainneissa taloissa asuivat. Pihoihin liitettiin myös muistoja syksyisistä ja keväisistä taloyhtiöiden talkoista, joissa kaikki asukkaat siistivät yhteistä pihapiiriä, huolehtivat istutuksista ja kunnostivat kalusteita. Talkoiden lopuksi paistettiin makkaraa ja lapsille tarjottiin limua ja aikuisille keskisolutta. Talkoot lisättiin vuonna 2023 mukaan Unescon elävän perinnön kansalliseen luetteloon (Suomen kotiseutuliitto 2023). Katajanokalla asuinkortteleiden välissä kulkivat vain kevyelle liikenteelle rajatut kujat, joilla oli lasten ja nuorten turvallista liikkua ja leikkiä.

Tää oli sellainen lasten yhteisö. Lapset, jotka on kasvaneet tällaisessa, on niitä, jotka tänä päivänä sitten rakentaa yhteisöä muualle. Ne, jotka on saaneet kasvaa kylässä ja arvostavat moninaisuutta, vapautta. (Hanna.)

6 MUISTOJEN KATAJANOKKA

6.1 Aistikävelyiden teemat

Toteutin tutkimushaastattelut aistikävelyinä keväällä 2023 kuvion 1 (sivu 26) kuvaamalla reitillä. Haastateltavia tutkimuksessa oli kaikkiaan seitsemän, ja haastattelut toteutettiin, yhtä aistikävelyä lukuun ottamatta, yksilöhaastatteluina. Yksi haastattelu toteutettiin parihaastatteluna. Haastateltavat olivat kaikki itselleni entuudestaan tuttuja, joten omakohtaiset kokemukseni yhdistyivät haastattelutilanteissa ympäristön aistimiseen ja kollektiivisesti jaettuihin muistikokemuksiin.

Kävelyt lähtivät liikkeelle Katajanokan kärjestä, *uudella puolella*, sijaitsevalta *torilta*, ja jatkuivat siitä ulkoministeriön edustalla sijaitseville entisen pesulan *raunioille*. Katajanokan kärjessä sijaitsee puistoalue, jossa sijaitsee *mattolaituri*, *rantsu* sekä nuorten valtaama tuuhea pensaikko, jonka sisälle rakennettiin 1990-luvulla majoja ja kesäasumuksia. Aistikävelyllä kuljimme saaren kärjen puistoalueen ja saarta halkovat kujan läpi. Suunnittelin reitin sisältämään paikkoja ja tiloja, joissa Skattan nuoret muistojeni mukaan aikaansa viettivät. Ohjeistin haastateltavia pysähtymään kävelyn aikana paikoissa, joihin he liittivät nuoruutensa oleellisia muistoja tai merkityksiä. Näin tutkimuksen pohjana käytetty kartta täydentyi tutkielman paikkoihin kytkeytyvien muistojen kartaksi (ks. kuvio 2, s. 39).

Aistikävelyn reitti

Karttakuva: Helsingin kaupunki

1. Tori
2. Rauniot
3. Mattolaituri
4. Rantsu
5. "Saigon" maja
6. Kujat
7. Maja
8. Uspenski

KUVIO 1: Aistikävelyn reitti

Kun muistitieto kerättiin tilallisesti jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä, huomasin käytyjen keskustelujen kiinnittyvät ympäristöön, kuten taloihin, rappuihin, porttikonkeihin ja puistoihin ja niiden ajallisiin kerrostumiin. Esittelen seuraavaksi aistikävelyillä haastattelupuheessa toistuneita teemoja sekä aiheita ja haastateltavien muistoja, analyysyjä ja pohdintoja. Käsiteltävät teemat jaoin sisällönanalyysissä yhteensä kahdeksaksi kokonaisuudeksi. Alaluvussa 6.2 täydennän tekemääni muistojen karttaa muistitiedon tuottaman tiedon avulla, mitä kautta muodostuu jaettu kokemus minun ja haastateltavieni muistojen Katajanokasta.

Koirat

Se meidän hengailumme rantsussa sai varmasti alkunsa koirista, kun mehän oltiin koko ajan niiden kanssa siellä ulkona. (Minna.)

Samalla kun Katajanokalle muutti paljon uusia asukkaita, myös lemmikkieläimet muuttivat uusiin koteihin. 1990-luvulla Helsingissä oli rekisteröitynä liki 13 000 koiraa. Suosituimmat koirarodut olivat saksanpaimenkoira, labradorinnoutaja ja kultainennoutaja. (Kennelliitto 2019). Tutkimushaastatteluiden aikaan ohi käveli lukuisia koiria, johon haastattelemani henkilöt miltei poikkeuksetta reagoivat:

Nämä noutajat kyllä kuuluvat tänne. (Hanna.)

Mulla oli varmaan viisi hoitokoiraa, joita kävin ulkoiluttamassa. (Johanna.)

Itse sain ensimmäisen koirani, kultainennoutaja *Emmin*, vuonna 1987 joululahjaksi. Emmin kanssa olin osa Katajanokan koirayhteisöä, jossa kaikki tunsivat toisensa ainakin lemmikkiensä nimistä. Emmi kulki usein mukani ja ystäväni lainasivat Emmiä mukaan koiranäyttelyihin tai koiraleikkeihin. Emmin kanssa ulkoillessa Katajanokan luonnonolot, vuodenajat, kulmat ja porttikongit tulivat itselleni kovin tutuiksi.

Majat

Vanhan merikasarmin muutos- ja remontointityöt Ulkoministeriöksi kestivät vuodesta 1982 vuoteen 1989 (Senaatti-kiinteistöt). Katajanokan kärjessä sijainneet ränsistyneet rakennukset puunattiin ja kunnostettiin uuteen loistoonsa. Ulkoministeriö oli kuitenkin helposti lähestyttävä instituutio, jonka läpi oma koulumatkani kulki päivittäin. Nykyisin pihaa ja sen sisällä sijaitsevaa Martti Ahtisaaren aukiota turvaavat raskasrakenteiset rautaportit ja valvontakamerat.

Meillä oli mahdollisuus kyhääillä täällä kaikkea, kun ulkoministeriön rakennuksilta haettiin lauta- ja muuta rakennusmateriaalia. Rakennustyömaan jämalaudasta nikkaroitiin majoja, skeitti- ja pyöräramppeja. (Janne.)

Kesäaikaan Katajanokan rantaan ja laitureiden alle rakennettiin majoja. Majat olivat jännittäviä paikkoja, joista eivät aikuiset tiedäneet ja jonne menttiin aikuisten katseilta piiloon. Myös haastateltavat muistivat Katajanokan kasinon vieressä joutomaan ja Meritullinlaiturin alla sijainneen majan:

Siellä oli lautaseinät, tyttöjulisteet seinillä ja munalukko ovessa. Mä sain sinne pääsyn ja mä muistan, kun me käytiin siellä ala-asteella välitunneilla röökillä. (Johanna.)

Skattan nuoret menettivät majansa, kun joutomaa-aluetta alettiin kunnostamaan parkkipaikaksi. Sen jälkeen majoja rakennettiin saaren kärkeen, Katajanokkaa kiertävän ranta-alueen pusikkoihin. Jäänmurtajan laiturin alla sijaitsi onkaloon rakennettu maja, *Baba*. Rannassa sijaitsi *Saigon*, tiheän puskan keskellä. Majoja oli melkein mahdollon havaita ulkoa käsin. Kolmas nuorten rakentama maja sijaitsi Suomenlinnan

huoltolautan lähtölaiturin vieressä, keskellä tiheää pusikkoa. Maja oli kooltaan suurin ja arkkitehtuuriltaan kehittynein. Se sisälsi monia eri oleskelu- ja makuutiloja. Haastatellut muistivat joidenkin nuorten jopa yöpyneen ja väliaikaisesti asuneen majoissa kesäaikoina. Maja ja sen ympäröivä kasvusto tuhoutui lopulta tulipalossa.

Urheilumuistot

Vietin Katajanokalla läpi vuoden aktiivista elämää. Ensilumen sataessa muistan kaikkien lapsien ja nuoret kokoontuneen Alepan mäkeen laskemaan mäkeä. Muistan isot pakkautuneet lumikokkareet villatumpuissa ja kolmen tupsun villapiponi kihelmöivän kutinan otsalla. Muistan pojat, jotka kerskuivat pysyessään pystyssä minisuksillaan alas asti. Erityisesti lumentulo katkaisi pitkän pimeän syksyn ja toi saaren lapsille riemun. Kesällä uiminen ja ulkona oleilu alkoivat pikkuhiljaa, kun rohkeimmat heittivät talviturkkinsa heti jäiden lähtiessä.

Mä muistan sen hyndan jossa me laskettiin Alepan mäessä lumilaudoilla. Lunta kasattiin raunioille saakka, että saatiin isompi mäki ja paremmat vauhdit. (Mikko.)

Alepan mäessä laskettiin talvisin minisuksilla, lumilaudoilla, pulkilla ja mainostolpista pudotetuilla vaneriliukureilla. Haastateltavista Alepan mäki näytti ja tuntui pieneltä ja vaatimattomalta verrattuna nuoruusajan muistoihin. Sen viereen oli kasvanut ruusupensaat.

Alun perin 1948 ensimmäisen kerran järjestetty Katajanokan ympärijuoksu muistettiin myös yhteisenä ”nokkalaisena juttuna”. Ympärijuoksu on Katajanokkaseuran ylläpitämä perinne, joka 1990-luvulla juostiin vielä keväällä, toukokuun viimeisenä sunnuntaina (Katajanokkaseura 2008). Muuten haastateltavat muistivat pelanneensa *pipolätäkää* ja *höntsäfudista* sekä koripalloheittopeli *Manhattania*, jossa kisattiin koreista. Haastateltavat muistelivat myös kiinalaista *jianzia*, joka taas vaati pelaajiltaan enemmän fyysistä notkeutta, ketteryyttä ja nokkeluutta.

Nuorisotalot ja hengailu

Sain Helsingin nuorisoasiankeskuksen nuorisotalokortin 1987 ollessani peruskoulun ensimmäisellä luokalla. Katajanokan nuorisotalo oli kouluni vieressä. Oli juhlallista ja jännittävää mennä nuorisotalolle. Kävin siellä kokkikoulussa, jossa opin leipomaan T-leipiä. Leivoin niitä usein kotona ja tarjoilin niitä Early Grey -teen ja Emmental-juuston kera. Kävin nuorisotalolla myös savityökurssilla, josta muistan vimmatusti pyörivän dreijan ja harmaan liukkaan ja märän saven tunnun käsissä. Nuorisotalo kokosi

yhteen lapset ja nuoret, varsinkin ne, joita eivät vanhemmat kuskanneet saaren ulkopuolelle muihin harrastuksiin. Katajanokan nuorisotalo suljettiin laman säästötoimien vuoksi 1990.

Nuorisoasiankeskukselta väheni fyrkat ja sitten kertsejä suljettiin. Me nuoret siirryttiin ulkotiloihin ja rappuihin norkoilemaan. Ja sitten löytyi kaikkia onkaloita porttikongeista ja jäänmurtajien laiturin alta, jonne rakennettiin omat kertsit. (Jani.)

Nuorisotalolla oli skeittiramppi, graffitiseinä ja muita aktiviteettejä, joista haastateltavat mainitsivat muun muassa taidepajat ja samaiset savityöpajojen dreijaukset. Katajanokalla vuodesta 1985 toiminut Merikasarmin nuorisotalo, joka tunnettiin nimellä Possutalo eli *Possis*, taas jatkoi toimintaansa mukautetusti säästötoimin lamavuosien jälkeen. Possutalossa ei kuitenkaan ollut kuin muutama huone, joten talo soveltui hyvin kortinpeluuseen ja nuorten notkumiseen.

Se kortinpeluu meni kyllä ihan maaniseksi siinä vaiheessa, kun ei ollut mitään muuta tekemistä. (Johanna.)

Vanhaa nuorisotalorakennusta pidettiin suljettuna, kunnes sen valtasi vuonna 1993 Oranssi ry. Talossa järjestettiin ikäraajattomia keikkoja aloitteleville ja siellä harjoitteleville bändeille. Oranssin lauteilla kuultiin mm. Zen Caféa, Ultra Brata, Kwania, Tehosekoitinta ja Rasmusta (Albekoglu 2014, 8).

Meri

Merellinen Helsinki oli Katajanokalla osa jokapäiväistä arkea. Katajanokan kiertävä rantaviiva houkutteli luokseen nuoria ja varsinkin kesämuistoissa Katajanokalla uitiin joka päivä. Suosittu uimapaikka oli mattolaituri, *Mattis*, jonka vieressä oli jäänmurtajien kesätaukopaikka, Merikasarmin laiturin. Mattolaituria vastapäätä oli kesäparkissa jäänmurtaja Hanse.

Me uitiin sinne hammasharjojen kanssa kirjoittamaan levään omat nimikirjaimet. Se kenen nimi ilmestyi Hanseen ekana, oli ihan kingi. (Minna.)

Meillä oli kaveri, jolla oli vene ja vesisukset, joku niillä joskus onnistui hiihtämäänkin. (Mikko.)

Meri tarjosi jännitystä ja vaaratilanteita talviaikaan, kun rohkeimmat hyppivät jäälautoilla ja uskoivat olevansa kuolemattomia.

Kyllä sinne mereen muutaman kerran tuli bludattua, eikä kotiin oikein ollut asiaa märissä vaatteissa. Hukkumiskuolemat olisivat olleet ihan mahdollisia. (Antti.)

Katajanokan vierestä kulki Salmisaaren hiililaivojen ympärivuotisesti käyttämä väylä, joten meri oli Katajanokan edustalla käytännössä aina auki. Kuitenkin talvella rohkeimmat uskalsivat jäätä pitkin pidemmillekin matkoille:

Mä muistan, kun pojat kävelivät jään yli Korkeasaareen. (Minna.)

Yöuinit

Kesäöisin uintiretkien muistetaan suuntautuneen välillä myös Helsingin uimastadionille, *Stadikalle*, Kumpulan maauimalaan ja Hietalahden uimarannalle, *Hietsuun*. Stadikalla tai Kumpulassa ei ollut jatkuvaa vartiointia, joten sinne saattoi kiivetä pimeän tullen aidan yli uimaan. Uimaloiden yöllinen unenomainen tunnelma ja lämmin vesi vetivät nuoria puoleensa.

Siellä oli maagista. Mulla on vain lämpimiä muistoja niistä öistä. (Mikko.)

Joskus paikalle sattui vartija, jonka kanssa ei haluttu joutua läheisemmin tekemisiin. Silloin tuli kiire nousta altaasta ja juosta veräjäporteista ulos, alas Töölönlahdelle.

Limudiskot ja riparit

Haastateltavat muistivat käyneen nuorten diskoissa eri puolilla Helsinkiä: Linnanmäen Luolassa, Ruoholahdessa Lepakossa, Asematunnelin Club Tempossa, Vallilassa Sturenkadun Club Marilynissä ja yläasteen koulujen järjestämissä diskoissa mm. Malminkartanon Apollossa ja Munkkiniemen yläasteen kouludiskoissa. Varsinkin viikoittain toimineet limudiskot lainasivat konventionsa suoraan oikeasta ravintolamaailmasta: Itselläni on vieläkin tallessa vuodelta 1993 VIP-kortti Club Marilynin. VIP-kortti oli kuin nuorisotalokortti, sillä pääsi sisälle ja sai takin narikkaan maksutta. Diskoissa laajennettiin kaveripiiriä ja tutustuttiin kiinnostaviin ihmisiin.

1990-luvulla Katajanokka kuului Tuomiokirkon seurakuntaan, jonka takia luterilaiseen kirkkoon kuuluneet nuoret tutustuivat kruununhakalaisten nuorten kanssa. Skattalaisten nuorten porukka kasvoi myös uusilla kavereilla näiden kirkollisten kohtaamisten kautta.

Skattalaisilla oli hyvä maine. Oli luontevaa, että Skattalle siirtyi iso osa riparilta Krunasta. (Antti.)

Laivaristeilyt

Katajanokan terminaalista pääsi matkaamaan helposti maailmalle. Satamasta lähtivät risteilyt Tukholmaan ja vuorokauden kestävät 24 h -risteilyt, joihin pääsivät yli 16-vuotiaat (tai sellaisiksi itseään väittäneet) vanhempien allekirjoittamilla lupalapuilla. Laivayhtiöt myivät edullisia kansipaikkoja, jolloin nukkumapaikka ja -seura selvisi vasta laivassa tai ihan viimeistään yökerhojen sulkeuduttua. Usein yhdessä hytissä saattoi nukkua vieretysten jopa kahdeksan henkeä. Risteilyiltä haettiin hupia, seuraa, kokemuksia ja tulsiaisia.

Tukholman risteilyllä suunnattiin T-centralin Burger Kingiin ja Hennez & Mauritziin, kun niitä liikkeitä ei ollut Stadissa. (Antti.)

Laivoihin pääsi helposti kävellen sisään niiden ollessa satamassa.

Tutustujatarralla sai kiertää laivassa sen ollessa maissa. Me käytiin usein keräämässä siivo-
tuista hyteistä suklaat omiin taskuihin. (Jani.)

Risteilyillä pelattiin pokeria, juotiin, tytöt tanssivat ja sitten sekoiltiin vaan tuntemattomien hyteissä. (Mikko.)

Kaikkien vanhemmat eivät kuitenkaan suhtautuneet myötämieleisesti risteilyreissuihin ja Mikko muistaa kuinka ”kerran Saken äiti käännäytti sen laivan takaisin”.

Laivaterminaali palveli myös katajanokkalaisia baarina, sillä terminaalikahvila oli auki koko päivän kaikille. Terminaalin eteiseen oli sijoitettu peliautomaatteja, joita nuoret kävivät pelaamassa. Jani muisti, kuinka ”äiti istui päivät terminaalissa kaljalla ja minä kävin välillä siellä moikkaamassa, hakemassa ruokarahaa ja naputtamassa hedelmäpeliä”. Muutama haastateltavista muisti myös risteilyistä ja terminaalista puhuessa terminaalin edessä sijainneet postilaatikot, jonka pohjalle risteilymatkustajat olivat jättäneet tulsiaistupakkakartongit postitettavaksi ja jotka sitten päätyivät ihan toisiin käsiin:

Litku-Lassin käsi mahtui sinne postilaatikkoon ja me vietiin ne röökikartsat sieltä. (Antti.)

6.2 Katajanokka muistin ja muistojen tilana

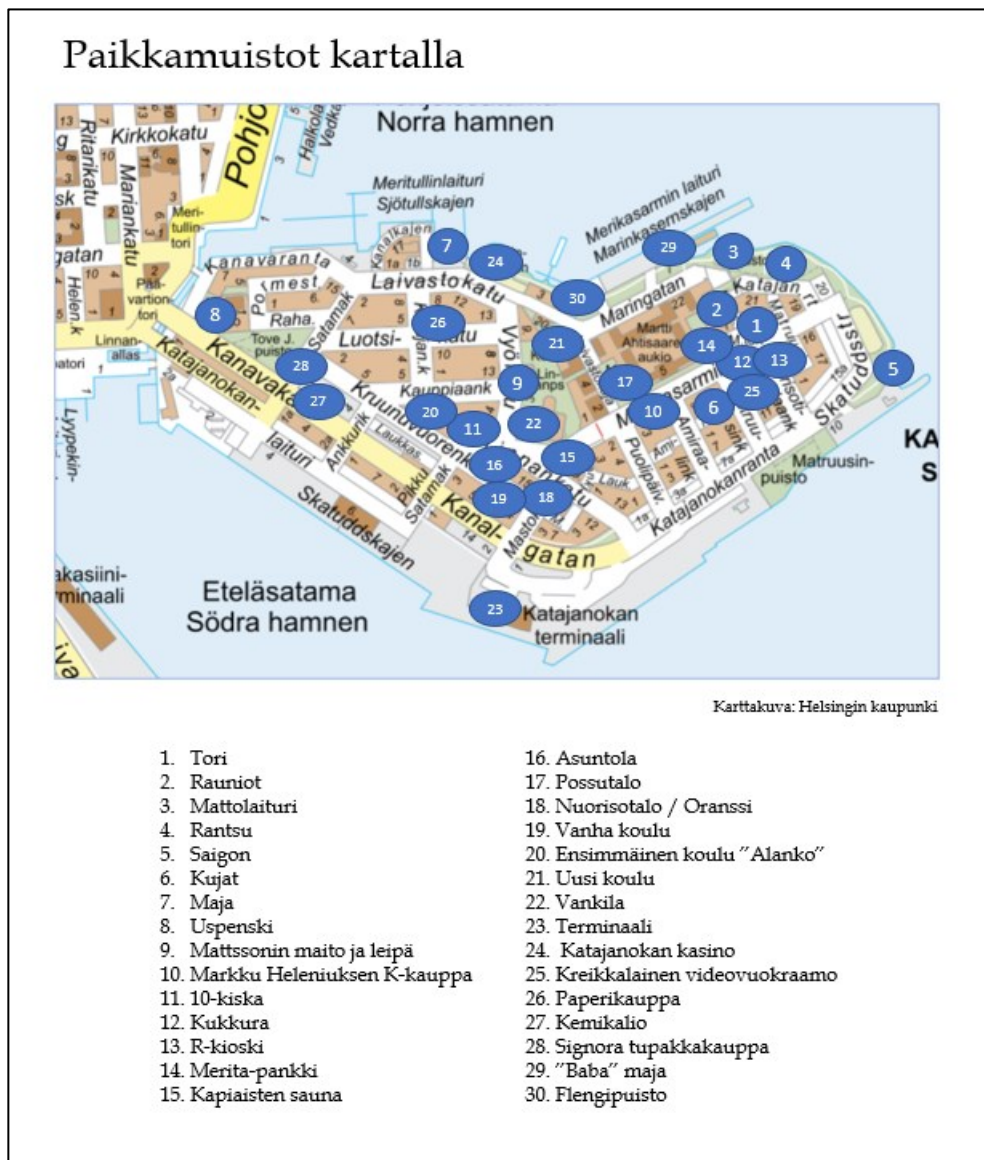
Kylmä muumilimu on makumuistissa, oon takas tässä torilla. (Mikko.)

Muistinpaikkatutkimuksessa paikan, ajan ja olosuhteiden keskinäiset roolit luovat alustan tutkimukselle. Merkityksellisyys kytkeytyy muistin paikkana tilaan ja siihen liitettyihin muistoihin. Muistamista voi käyttää metaforana menneisyyden käsittelylle

sosiaalisissa, poliittisissa ja kulttuurisissa konteksteissa. (Savolainen 2022.) Tässä tutkielmassa muistin paikkana kulttuurisessa kontekstissa toimii ajallisesti 1990-luku, sekä fyysisenä kokemuksellisenä rajauksena Katajanokan saari. Sosiaalinen muistaminen pohjautuu alueen nuorten keskinäiseen vuorovaikutukseen ja poliittinen muistaminen ajankuvaan ja lama-aikaan. Tutkimus toteutettiin aistietnografisena, sosiaalisena tapahtumana, jossa saarta havainnoitiin aistinvaraisesti hyödyntäen erityisesti näkö-, haju-, ääni- ja tuntoaisteja muistitiedon tukena (Koskinen-Koivisto ja Lehtovaara 2022). Aistietnografiseen kenttätööhön kytkeytyi aktiivinen ja moniaistillinen havainnointi ja kirjaaminen. Tässä tutkimuksessa Katajanokka muistin paikkana esitetään haastateltavien muistojen kautta – paikkana 30 vuotta myöhemmin.

Haastateltavat täydensivät tässä tutkielmassa aistikävelyiden reittinä käytettyä aistikävelykarttaa (ks. Kuvio 1, s. 26) omilla paikkoihin sidotuilla aistimuistoillaan. Kartalle (ks. Kuvio 2, s. 33) piirtyi 30 eri paikkaa, joihin kytkeytyi nuoruusajan tapahtumallisia tai tilallisia muistoja. Esitän aistikävelyillä jaetut muistot ja syntyneet ajalliset mielikuvat etnografisen kuvailun muodossa.

Etnografisen kuvailun tukena käytän Katajanokalla kesäkuussa 2023 ottamiani valokuvia, joita graafikko Mikko Hiltunen visualisoi muistoihin perustuvilla kuvituksilla. Lisäksi käytän visualisoinnin tukena joitain yksittäisiä valokuvia, joiden esittämiselle on kuvanhaltijoiden luvat.

KUVIO 2: Muistojen kartta

1. Tori

Torin laidalla sijaitsivat 1990-luvulla Katajanokan kärjen palvelut: ruokakaupat Alepa ja Kukkura, R-kioski, Pizzeria Piccolo ja Merita-pankin palvelukonttori. Torilla oli 4-raitiovaunun päätepysäkki. Kiskojen kirs kunta kaarteissa ja lokkien huuto aamuvarhain kuuluivat ja kuuluvat yhä Katajanokan torin äänimaisemaan. Torin laidalla oli suihkulähde, jossa koirat ja lapset vilvoittelivat. Nyt altaassa kasvaa pensashavuja. Torin päätepysäkillä lähtönsä odottavia raitiovaunuja oli helppo töhriä. Raitiovaunukuskeja kiusattiin kantamalla torin puisia painavia penkkejä kiskoille. Talvisin torille ajettiin ajoteiltä jättiläismäiset lumikasat, joiden päällä kiipeiltiin ja leikittiin

kukkulankuningasta. Nuoret viettivät aikaa torilla sen keskeisen sijainnin vuoksi. Torilta näki kuka Katajanokalle tuli. Torin vasemmalla laidalla oli puhelinkioski, jonka lankapuhelin aina välillä soi. Usein soittaja kyseli jonkun nuoren perään.

Kuva: Katajanokan torilla oli 1990-luvulla suihkulähde ja vesiallas, jossa lapset ja koirat kahlasivat.

2. Rauniot

Merikasarmin puistossa sijaitsevat tiiliset rauniot ovat aikoinaan olleet Katajanokan historiallisen kasarmirakennuksen huolto- ja pesularakennuksien kantavia osia. Rauniot tarjosivat 1990-luvulla nuorille jännittävän paikan oleskelulle ja kiipeilylle. Olimme aikamme parkourpioneereja, kun raunioiden tasoerot innostivat kiipeilemään, hyppimään ja loikkimaan rakennelmilla.

Raunioilla myös skeitattiin ja temppuilitiin. Talvella raunioita hyödynnettiin Alepan mäen korokkeina, eli "hyndina". Aistikävelyiden aikana huomasimme, että raunioiden korkein hengailupaikka, yläpilari, oli purettu, todennäköisesti turvallisuussyihin vedoten. Raunioiden vieressä sijaitti uusi ulkoministeriö ja toisella puolella seniorikoti. Sen asukkaiden ei muistettu useinkaan puututtaneen nuorten ajanviettoon, joskin skeittauksen äänistä valitettiin. Vanhainkodin asukkaista valittajat saivat helposti lempinimiä. Aistikävelyillä mieleen muistui parvekkeeltaan valituksia huutava *Manaaja* ja nuoria ilmassa huitova *Ninjamummo*.

Kuva: Raunioilta on poistettu yläpalkki. 1990-luvulla nuoriso vietti aikaa palkkien päällä kiipeillen.

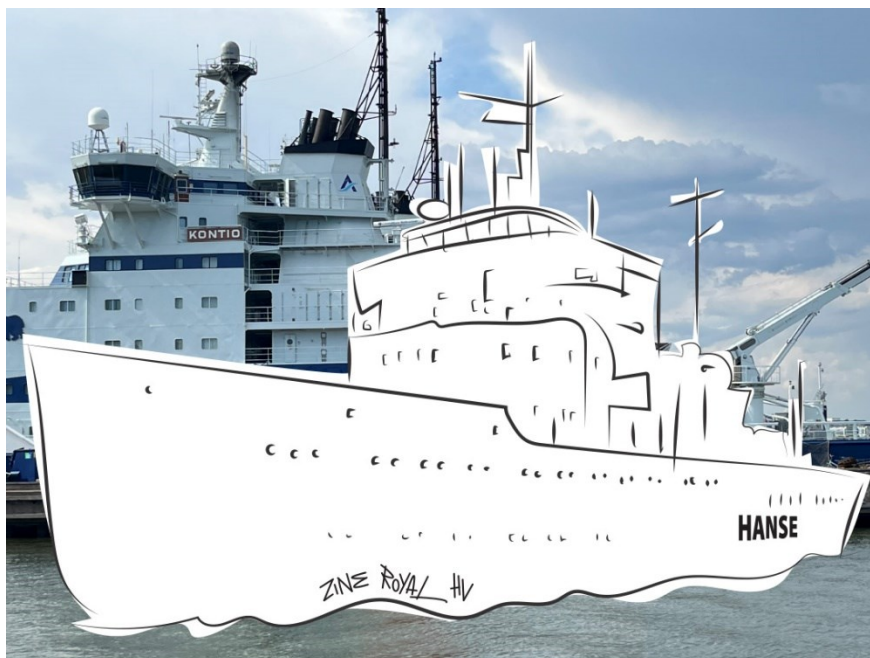

Kuva: Alepan mäki, jonka takana kohoaa Ulkoministeriö ja vasemmalla senioritalo.

3. Mattolaituri

Mattolaiturilla tuoksui mäntysuopa ja merivesi. Mattolaiturilta näki kesäisin maissa odottavat, Katajanokan tunnusomaiset jäänmurtajat *Hansen*, *Apun*, *Otson*, *Voiman*, *Urhon*, *Kontion* ja *Sisun*. Mattolaiturin puukaiteilta hypittiin mereen, ja laiturin alle piilouduttiin. Matonpesulaiturille asennettiin portaat, jotta merestä ylös pääseminen oli helpompaa. Myöhemmin uitiin jäänmurtajille ja jopa hypittiin niiden kansilta ja

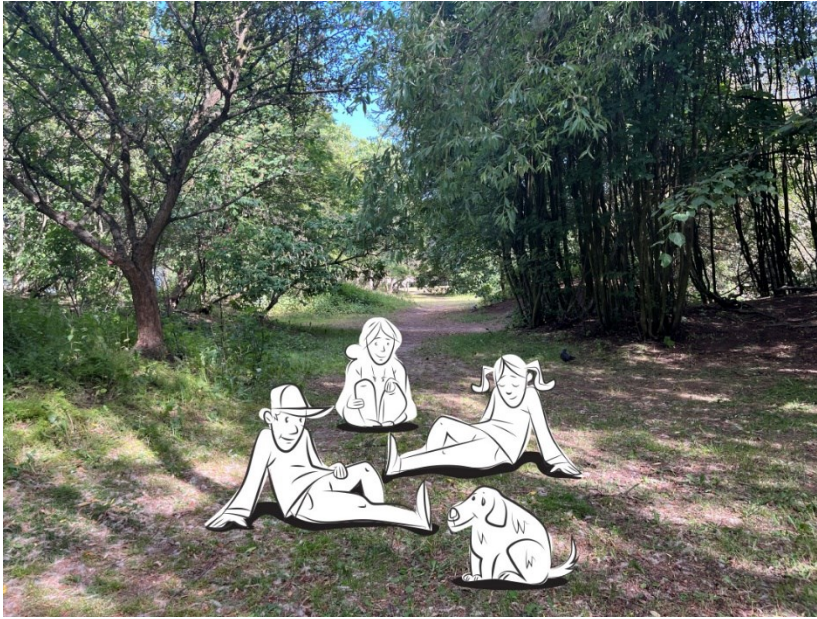
komentosillalta uimahyppyjä. Mattolaituri on edelleen katajanokkalaisten suosittu uimapaikka.

Kuva: Hanse toimi hyppytorlina ja tägien harjoitusalusena. Leväkirjoitukset tehtiin vanhoilla hammasharjoilla.

4. Rantsu

Rantsu on laaja viheriöalue Katajanokan kärjessä ja se oli 1990-luvulla suosittu ajanviettopaikka. Nuoret nimesivät alueen penkit (*ykköspenkit, kakkospenkit, kolmospenkit*) helpottaakseen toistensa löytämistä. Myös pusikoilla oli nimiä, kuten *Kevätsaari*, jonka edessä edelleen keväisin kukkivat skillat ovat nuoret aikoinaan siihen istuttaneet. Rantsun pusikkoihin on haudattu lemmikkiundulaatteja, hamstereita ja kaneja. Luonnontaisesti rantsussa kasvoi tyrnimarjoja ja luonnonniittykukkia. Rantsun rannat oli pengerretty luonnonkivillä, joten mereen oli helppo käynti mistä vain. Rantsun nurmikoilla pelattiin jalkapalloa ja pesäpalloa, pyöräiltiin ja potkittiin kiinalaista sulkapalloa, jianzia. Rantsun urheilukenttä sen sijaan oli kauan poissa käytöstä siellä järjestettyjen keskiaikaisten hevosturnajaisten tehtyä selvää kentän nurmikosta. Rantsu oli lähellä, mutta poissa silmistä. Rantsussa saattoi törmätä presidentteihin, lenkkeilijöihin tai itsensäpaljastajiin. Rantsussa liikuttiin kuitenkin aina yhdessä tai ainakin koiran kanssa. Koiratkin olivat rantsussa aina vapaana.

Kuva: Hengailijat Rantsussa

5. Saigon

Me hengattiin täällä tosi paljon! Tähän on ihan täydellinen mesta olla. Kun se douppi tuli niin näissä pusikoissa 13-vuotiaat söivät sieniä. (Janne.)

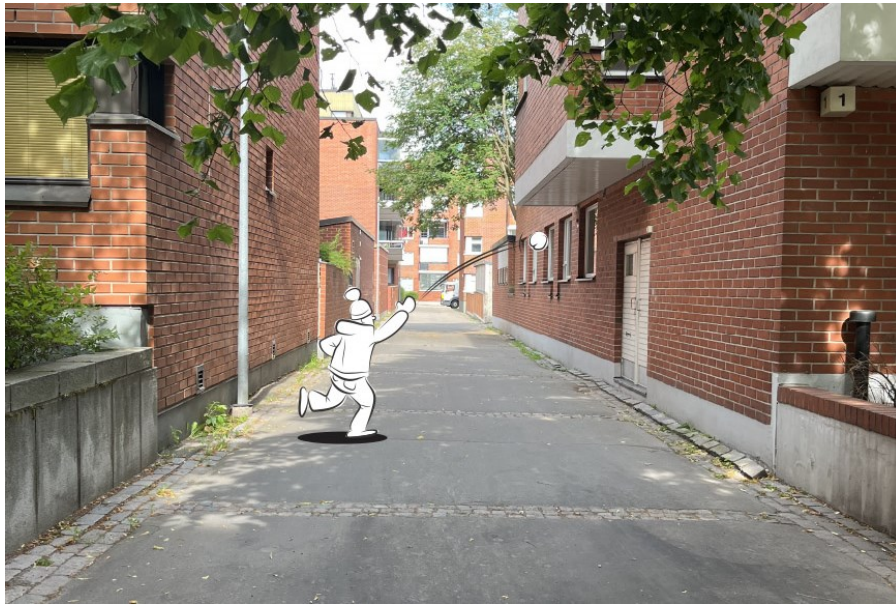
Keskelle pusikkoa rakennettu maja toimi nuorten kesäviettopaikkana.

Kuva: Saigon oli keskelle puskaa rakennettu maja Rantsussa.

6. Kujat

Katajanokan uuden puolen keskellä kulkivat kortteleiden välissä kivetyksin koristellut kujat. Kujien kautta oli kulkuyhteys talojen sisäpihoille ja kerrostalojen rappukäytäviin. Kerrostalojen sisäpihojen ovet olivat aina auki, ja kavereita haettiin kotiovilta. Ovet menivät kiinni klo 20 jonka jälkeen pihoilla huudettiin kavereita: "Jenna tuu ikkunaan, täällä huutaa Hanna".

Matruusinkujalla väitöskirjaansa ja tutkimustyötänsä teki poliitikko Osmo Soininvaara. Kujat edesauttoivat ja selittivät lasten ja nuorten vapaata ja laajaa liikkumista, kun talojen välistä kulkevat tiet koettiin yleisesti turvallisina ja suojaisina. Toisen selitys uteliaisuudelle ja vapaalle liikkumiselle olivat pihat, joissa jokaisessa oli jotain erityistä ja ne saivat nimensä sen mukaan: kujien päätepisteessä Rinkulapihassa tehtiin kieppejä, kun kujien toisessa päässä Laivapihassa leikittiin merirosvoja.

Kuva: Amiraalinkuja

7. Maja

Meritullinlaiturin alla sijainnut ensimmäinen maja rakennettiin 1990-luvun alussa. Majassa hausi vahvasti merivesi, ja ilma oli kostea. Majan seinät olivat rakennettu laudoista, ja niitä koristamaan oli ripustettu Suosikista mukana tulleita julisteita. Majan päällä sijaitsi parkkipaikka, jonne oli hylätty pieni Fiat Uno -auto. Nuoret anastivat myös auton hengailupaikakseen.

Kuva: Ensimmäinen maja tuoksui merivedelle.

8. *Uspenski*

Kuva: Uspenskin katedraalin kallioilla juhlittiin vappua ja uutta vuotta

9. *Matssonin maito ja leipä*

Keskellä Katajanokkaa sijainnut maito- ja leipäkauppa palveli vankilaa, koulua ja Vyökadun ja Linnankadun asukkaita.

10. *Markku Heleniuksen K-kauppa*

Amiraalinkadun ja Merikasarminkadun kulmassa sijainnut pieni K-kauppa.

11. *Kymppi-kiska*

Kymppi-kiskalta sai myöhään grilliruokaa ja viiden pennin irtokarkkeja.

Kuva: Kymppikiska Linnankadulla

12. Kukkura

Torin laidalla sijainnut Kukkura oli pieni ja ahdas päivittäistavarakauppa. Ostoksilla ansaitsi postimerkin kaltaisia kukkuramerkkejä, joita nuoltiin ja liimailtiin kukkuravihkoon. Täydellä merkkivihkolla sai alennusta seuraavista ostoksista.

13. R-kioski

Luukku-Ärrä, kärjen kioski, palveli päivittäin klo 21 saakka. Haastateltavat muistivat ostaneensa ensimmäisiä savukkeitaan täältä. Tuolloin tupakkatuotteiden ikäraja oli vielä 16 vuotta.

Kuva: Torin R-kioski

14. Merita-pankki

Torin laidalla sijainnut KOP-pankki vaihtoi 1990-luvun lopulla nimensä Meritaksi ja lakkautti pienen sivukonttorinsa. KOP-aikana lasten pankkipalvelut brändättiin Jeans-clubiksi, jonka jäsenien pankkikirjat olivat farkkukankaalla päällystetyt. Merita taas jakoi pieniä Otto-automaattisäästöpossuja.

15. Lutikkalinna ja Kapiaisten sauna

Keskellä Katajanokkaa seisoo Lutikkalinna, joka asutti 1990-luvulla puolustusvoimien palveluksessa työskennelleitä henkilöitä. Lutikkalinnan asukkaiden saunana toimi erillirakennus, jonka me tunnemme nimellä "Kapiaisten sauna".

16. Asuntola

Lutikkalinnan vieressä sijaitti miesten asuntola, jota asuttivat laitapuolen kulkijat, asunnottomat alkoholistit. Asuntolan asiakkaat kulkivat saarelle raitiovaunulla ja vaunujen takaosat haisivat tuolloin usein vahvasti urealle ja lialle. Kuumalla ilmalla oli joskus pakko kävellä tai siirtyä raitiovaunun etuosaan.

Mies lauloi mulle ikkunasta: "Kiss me honey honey kiss me, suukko, suukko suukko pusu". Me oltiin silloin jotain 10-vuotiaita. [Skattalla] denat pyöri aika rennosti lasten kanssa. (Hanna.)

Kuva: Miesten asuntolasta laulettiin välillä nuorille serenadeja

17. Possutalo

Entinen merikasarmin leipomo toimi nuorisotalona aina vuoteen 2009 asti. Nimensä talo on saanut söpöstä vaaleanpunaisesta värityksestään.

Kuva: Possutalossa toimii nykyään päiväkoti

18. Nuorisotalo / Oranssi

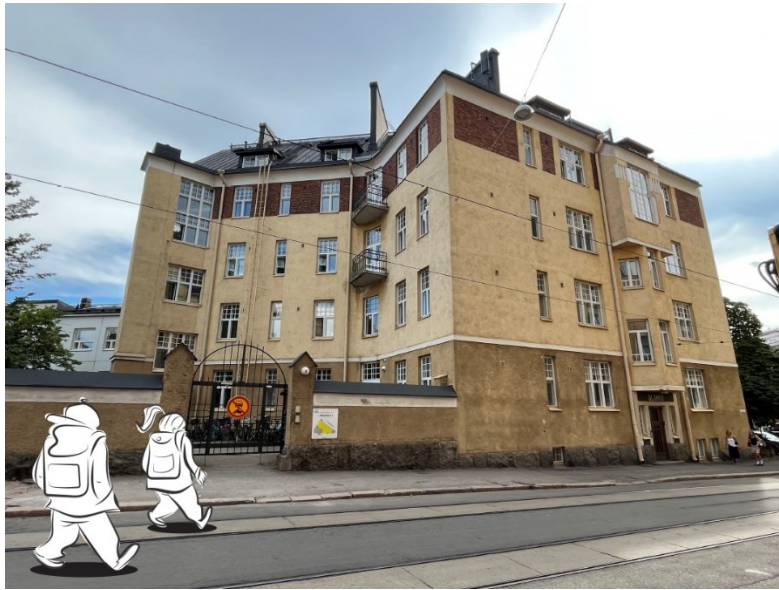
Nyt jo purettu tiilitalo toimi Katajanokan nuorisotalona ennen lamaa. Lama-aikana Oranssi ry. valtasi talon ja toimi siellä aina vuoteen 2003 asti. Nuorisotalolla oli grafitiseiniä ja skeittiramppi.

19. Katajanokan alakoulu

Koulua vastapäätä oli miesten asuntola ja porrasikkunoista näki vankilan ikkunat ja muurin sisällä sijainneen kirkon ristin. Koulun edessä oli suuri urheilukenttä, jossa talvisin luisteltiin ja kesäisin pelattiin koropalloa. Nykyisin talo on purettu, ja sen tilalle on rakennettu asuintaloja.

20. Alanko - Vanha koulu

Katajanokan kansakoulu ja Katajanokan ala-aste toimivat Alangon vanhassa talossa. Helsingin kaupungin omistamassa talossa sijaitti 1990-luvulla Aids-tukikeskus. Nykyisin talossa on kaupungin vuokra-asuntoja.

Kuva: Alanko-koulu oli vanhan puolen ala-aste. Uudet asutukset pakottivat myös uusiin kouluratkaisuihin.

21. Uusi koulu: Katajanokan ala-aste

Peruskorjattuun merikasarmiin perustetussa uudessa, luonnontieteisiin painottuneessa, Science Fictions -koulussa sekoittuivat viimeistään Katajanokan lapset. Koulun luonnontieteellisinä erikoisuuksina olivat oma veden puhdistamo, vesikilpikonnat, luokkien omat akvaariot sekä huippumoderni tietokoneiluokka Olivetti Nero ja Amiga 500 -koneineen.

Kuva: Presidentti Mauno Koivisto ja rouva Tellervo Koivisto olivat Katajanokan ala-asteen kummit.

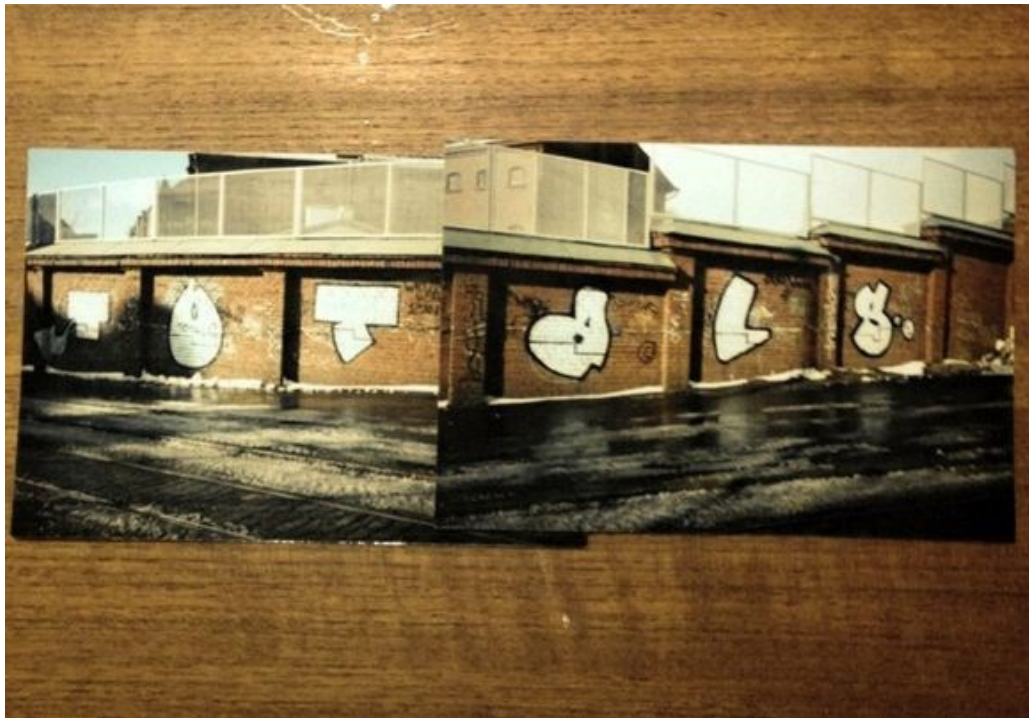
22. Vankila

Kun Lutikkalinnassa rämpytettiin valoja, paketti lensi muurin yli. (Minna.)

Muurin yli tiedettiin heitettävän linnunpesältä näyttäviä kätköjä, joiden sisään oli kätetty ”hiivaa, kamaa tai kaluja (Minna)”. Koska yksi vankilan muureista toimi alasteen välituntipihaa rajaavana seinänä, saattoi muurin sisältäkin lentää palloja toiselle puolelle.

Aina välillä sieltä lens pallo tohon kadulle. Ja sitten ne huuteli sieltä. Välillä me me heiteltiin kiviä takas. (Antti.)

Vankilan ulkomuuria koristi 1988 maalattu legendaarinen Totals-graffiti, joka oli muurissa 11 vuotta.

Kuva: Jani Tolin. Totals-piissi.

23. Terminaali

Katajanokan terminaalista lähtivät Viking Linen risteilijät Mariella, Olympia ja Cinderella sekä Finnjet. Terminaaliravintolassa kävivät monet katajanokkalaiset aikuiset.

24. Katajanokan kasino

Katajanokan kasinolla käytiin 1990-luvulla varkaissa. Sitten siellä järjestettiin 1990-luvulla kuolleiden kavereiden hautajaisia ja myöhemmin sitten elossa olevien häitä.

25. Kreikkalainen videovuokraamo

Merisotilaankujalla oli leffoja harrastavan nuoren ”kreikkalainen videovuokraamo”, josta sai, haastateltavien muistitiedon mukaan, lainattua laittomia leffoja jopa ennen niiden virallisia ensi-iltoja.

26. Paperikauppa

Vanhan puolen paperikaupassa oli ruskeat seinät ja seisova ilma. Paperikaupassa oli vanhanajan myyntitiski ja sieltä sai ostaa toimistotarvikkeita ja kirjepapereita ja tuoksukumeja.

27. Kemikalio

Katajanokan kauneuskauppa toimi aina 2000-luvulle saakka myyden kauneudenhoitotuotteita ja kosmetiikkaa vanhan ajan teakmyyntitiskeistään.

28. Signora-tupakkakauppa

Ikoninen katajanokkalainen tupakkakauppa oli perustettu jo 1905 paikalleen satamatyöntekijöitä palvelemaan. Signora lopetti toimintansa kahvilana vasta 2023-luvulla sen omistajan kuoltua.

29. Baba-maja

Jäänmurtajien Merikasarmin laiturin alle jäänyt onkalo muuttui Baba-majaksi. Uuden laituirakennuksen myötä tie Babaan on tukittu.

30. Flengipuisto

Laivastokadulla sijaitsevaa pientä puistoa kutsuttiin flengipuistoksi, koska siellä pystyi roikkumaan puiden oksissa.

7 KOKEILUAIKA

Nuoruuden aikaan kuuluu oleellisesti oman identiteetin etsiminen ja minäkuvan rakentuminen. Murrosiän tiedetään käynnistävän fyysisen ja psyykkisen kehitysprosessin, jonka aikana nuori erottautuu vanhemmistaan ja kehittyy itsekseen. Etsimiseen kuuluu oleellisesti etsikkoaika ja erilaiset kokeilut, joiden aikana nuori asettaa olemiselleen ja elämälleen rajoja ja tavoitteita. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.)

Kokeilut nousivat myös haastatteluiden aikana puheeksi. Haastateltavat osasivat nimetä erilaisia kausia, virtauksia tai keskinäisiä ilmiöitä, joihin nuoret ottivat kollektiivisesti osaa. Itse muistan vahvan tarpeen kuulua joukkoon niin käyttäytymisen kuin visuaalisen olemassaolon kautta; muistan kirkkaasti Adidaksen kolmiraitaverkkareiden ostosreissun Keravan Citymarkettiin tai neonvärisen O’neill -takin, joka oli jo ostettaessa liian pieni, mutta se viimeinen koko ja siten mielestäni luonnollinen pakkohankinta. Mutta muista hyvin myös parissamme vahvasti vaikuttaneet ilmiöt ja virtaukset: päihteet, rikokset ja rötökset, graffitit ja tägät eli *bommauksen* sekä juhlapäivien tavat, joiden normistoa en nuorena osannut kyseenalaistaa. Uskoin ja luotin vahvasti ystäväyteen, jonka siteen vahvistuivat yhdessä tekemällä, näkemällä ja kokeilemalla.

7.1 Päihteet

Kaikki haastateltavat ottivat puheeksi Skattan nuorten kollektiivisen alkoholin käytön ja sen vahvan roolin osana nuorten yhtenäiskulttuuria. Skattalla nuorten juomisen katsottiin ”kuuluneen asiaan (pseudonyymi poistettu¹).” Alkoholin käyttöä kutsuttiin *dokaamiseksi, dokuiluksi, kännäämiseksi ja gännäämiseksi*.

---

¹ Luvussa 7 on pseudonyymitiedot poistettu haastateltavien henkilötietojen häivyttämiseksi hyvien eettisten tutkimustapojen mukaisesti.

Tää voi olla aika raffia, mutta me oltiin todella päihdemyönteisiä! Se johtui 1990-luvun vapautuneesta alkoholikulttuurista. Kun vanhemmat nuoret joivat, me otettiin heistä mallia. Kaikki dokas ja kyllä joku oli aina ihan vitun kanttuvei. Kyllä se vetäminen oli kollektiivista. Ketään ei kuitenkaan ikinä jätetty. (pseudonyymi poistettu.)

Ekat jurrit vedin 12-vuotiaana viidellä Lapin kullalla ja sain ylähuulen auki. Muistan, että ne piti vetää hirveellä kiireellä, kun ne ei muuten olis mennyt päähän. (pseudonyymi poistettu.)

Humalahakuinen juominen varhaisnuoruudessa oli vahvasti osa nuorten normistoa. Skattalaisten nuorten alkoholin kulutuksen ja juomakulttuurin koettiin nyt arvioiden olleen ”ihan kamalaa (pseudonyymi poistettu.)”. Haastateltavat selittivät nuorten juomisen eskaloitumista muun muassa yleisellä välinpitämättömällä ilmapiirillä, jonka uskottiin liittyneen lama-aikaan. Moni mainitsi humalahakuisuuden esimerkin tulleen vanhemmilta.

Me oltiin kokeiluhaluista ja innokkaita nuoria oppimaan, ja malli siihen tuli kyllä kotoa. (pseudonyymi poistettu.)

Lama osui meihin, me oltiin herkässä iässä. Osassa perheistä se vaikutti niin, ettei ollut enää resursseja antaa turvaa. (pseudonyymi poistettu.)

Nuorten juomiseen kannusti myös alkoholin saamisen helppous. Juomia saatiin joko naapureilta, vanhemmilta ystäviltä tai kavereiden vanhemmilta sisaruksilta. Joillekin juomia hankkivat omat vanhemmat. Juomia haettiin myös suoraan Alkon edestä, tunteuttomilta pyytämällä.

Mun vanhemmat hakivat, jotta tiesivät mitä mä join ja minkä verran. (pseudonyymi poistettu.)

Käytiin jonottamassa Kluuvin Alkolla ja hakikset piti laskea pullon hintaan mukaan. En muista, että kukaan dena olis tehnyt meille ohareita. (pseudonyymi poistettu.)

Haastateltavat muistelevat juoneensa oluen, josta käytettiin myös lempinimityksiä *bisse*, *ölbä* ja *kalzone*. Lisäksi juotiin halpoja viinejä, kuten Marlin helmeilevää omenaviiniä eli *Ompua* tai edullisia tunnettuja valkoviinejä kuten *Magista* (Magyar), *Porvoon lankkua* (Bordeaux Blanc) tai *Libistä* (Liebfraumilch). Lisäksi haastateltavat muistavat juoneensa erilaisia maustettuja alkoholeja, kuten Golden Vodkaa ja Pisang Ambongia. Myös kirkkaita viinoja, kuten Koskenkorvaa, Finlandia-vodkaa ja kaverin isän viinakaapista vohkittua pirtua juotiin yhdessä limun tai mehun kanssa. Kirkkaita käytettiin erityisesti talvisin, koska oluiden muistettiin jääntyneen pakkasessa.

Vaikka skattalaiset nuoret olivat lähes joka viikonloppu humalassa, suuremmilta haavereilta vältyttiin. Kaksi haastateltavaa muistivat 1991 kesältä vain ”yhdet överit”: Yhdelle kaverille kehkeytyi isän viskien juomisesta alkoholimyrkytys, joka johti torin puhelinkopista ambulanssin soittoon.

Mä ajoin kerran tota kiviseinää päin - mä muistin sen vasta myöhemmin, koska mä olin niin sekaisin. (pseudonyymi poistettu.)

Vaikka nuorten juominen tapahtui usein viikonloppuisin, myös arkena ja koulussa saatettiin olla humalassa.

Yläasteella lintsattiin liikkatunneilta ja menttiin dokaamaan. Kukaan ei huomannut, että oltiin ihan kännissä seuraavalla ruotsin tunnilla. Tehtiin ristisanatehtäviä ja piti löytää 28 sanaa, mutta me löydettiin niitä 40. (pseudonyymi poistettu.)

Haastateltavat mainitsivat myös alaikäisenä ajanvieton Katajanokan ravintoloissa ja baareissa. Katajanokan vanhalla puolella sijaitsi kiinalainen ravintola, jonka takahuoneessa myytiin keskiolutta kaikille. Haastateltavat muistivat myös Vanhassa satamassa sijainneen ravintolan, joka mainosti 1990-luvulla halpaa keskiolutta puhe-
linluetteloiden välissä jaettavilla alennuskupongeilla. Keskustassa Skattan nuoret kävivät alaikäisinä Mannerheimintiellä eräässä ravintolassa pelaamassa biljardia ja diskoilemassa Fabianinkadulla. Alaikäisillä oli hallussaan *pahvit* eli jonkun toisen, jo täysi-ikäisen, henkilöllisyystodistus.

Joillekin Skattan nuorista kehkeytyi jo varhaisessa vaiheessa kiinteä suhde päiheteisiin ja elämäntyyliin uskottiin vaikuttaneen koulunkäyntiin ja ystäväpiiriin muutoksiin. 1990-luvun puolivälissä Katajanokan nuoriso jakaantui. Osa nuorista jatkoi opintoja lukioon tai ammattikouluun, kun osa siirtyi elämänkouluun keskustaan, pyörimään Rautatieasemalle asematunneliin eli *Steissille* ja Citykäytävään eli *Cittariin*. Päihteiden kirjo piti sisällään jo 1990-luvun alussa hasiksen, jota poltettiin yleisesti. Kun piirit laajentuivat ja aineet moninaistuivat, hauskanpito sai uusia sävyjä.

Jengillä oli älyämpärit, zilut, bongit ja systeemit koulurepuissa, aika diippiä. Ärrältä hommattiin maissipiippu ja se piti fiksaa, ottaa sieltä jotain pois. Aika varovasti me polteltiin, kun meidän piti olla selvinpäin, kun me menttiin himaan. (pseudonyymi poistettu.)

Mun elämään tuli laittomat bileet, joissa tutustuttiin uusiin aineisiin ja idoleihin. Vedettiin sieniä ja lopulta eteen alkoi tulla poltettavaa herskaa (heroiinia) sun muuta. (pseudonyymi poistettu.)

Pohdimme haastatteluissa, miksi niin moni meistä, tästä ystäväpiiristä, joutui tekemisiin huumeiden kanssa. Kysymykselle emme löytäneet yksiselitteisiä syitä. Omaa päihteenkäyttöä selitettiin uteliaisuudella, naiiviudella ja rohkeudella. Epäilimme joidenkin nuoruuden kotioloja epävakaisiksi ja rakkaudettomiksi. Nuorten yhteisöllisyyden ja vanhempien välittämisen voiman ja suojan uskottiin tuoneen apua ja turvaa.

Moni meistä selvisi kuivin jaloin [huumeista], koska meillä oli perusturvaa, edes toisitamme. (pseudonyymi poistettu.)

Mun äiti ei koskaan jättänyt mua. Se oli aina apuna kaikissa tilanteissa. (pseudonyymi poistettu.)

Me vaan ihannoitiin luuserielämää, ei kai sitä kukaan sen tarkemmin kelannut. (pseudonyymi poistettu.)

7.2 Rikokset ja rötökset

Haastateltavat muistavat varastamisen ja pikkurötöstelyn yleistyneen jo ala-asteella, jolloin lasten taskuihin sujahti Tiimarista söpöjä ja ihania tavaroita, kuten tarroja ja tuoksukumeja. Haastateltavat muistivat varastaneensa tavaroita, joita vanhemmat eivät tuolloin olleet suostuneet ostamaan. Varastamisen eli *pöllimisen* muisteltiin olleen normaalia ja lasten keskuudessa yleistä. Tavaroita ja tuotteita varastettiin omaan käyttöön tai kaverille. Kaikki eivät välttämättä varastaneet itse, vaan hyödynsivät muiden varastamista.

Mä en varastanut, mutta tein aina listan mitä mulle piti tuoda. (pseudonyymi poistettu.)

Varastamiseen liittyi usein myös nuorten kesken nopeasti levinneet muoti-ilmiot ja statussymbolit. Osa nuorista varasti alkoholia ja tupakkaa hotelleista ja ravintoloista.

Mentiin kokeilemaan vaan juttuja. Haluttiin olla vähän rikollisia, mutta eihän me oltu pahoja. Enemmänkin seurattiin massailmiötä. (pseudonyymi poistettu.)

Mentiin kauppaan myllyverkkarit jalassa, jotta sinne mahtui alle yhden Levikset. (pseudonyymi poistettu.)

Me käytiin pöllimässä viinaa mistä vaan raflasta tai hotellista. Silloin se varastaminen oli vielä kuitenkin maltillista, myöhemmin jengi ammattimaistui. (pseudonyymi poistettu.)

Päiväsaikaan tapahtuneiden varkauksien lisäksi murtoja ja ryöstöjä suoritettiin myös öisin. Haastateltavat muistivat erään kaupan ryöstön. Yksi nuorista piiloutui sulkeutumisaikaan kaupan hyllyjen taakse ja avasi yöllä kaupan kujalle johtaneet taikaovet kavereilleen. Ryöstön yhteydessä kaupasta oli kannettu raunioille korikaupalla kaljaa, joka tarkemmin katsoen – ja urbaanin legendan mukaan – oli osoittautunutkin ykkösolueksi. Myös erään vaatekaupan yöksi auki jääneiden ovien seurauksia muisteltiin:

Joistain syystä sitten meillä kaikilla oli sellaiset inkareput. (pseudonyymi poistettu.)

Haastateltavat nimesivät syiksi varastamiselle sen normaaliuden. Rikollisuutta selitettiin myös ryhmän sisäisellä kulttuurilla.

Kuului meidän kulttuuriin olla jurrissa, pöllää kamaa ja töhriä sporia. (pseudonyymi poistettu.)

Kukaan haastateltavista ei maininnut varastamisen ensisijaiseksi syyksi perheen taloudellista tilannetta tai puutetta tavarasta. Jos varkaudet koskivat päivittäisiä tuotteita tai vaikkapa ruokaa, sen kuitenkin uskottiin tulleen oikeaan tarpeeseen.

7.3 Graffitit ja bommaus

Meitä vanhemmat skattalaiset olivat graffitin edelläkävijöitä ja me seurattiin ja ihannoitiin niitä. (pseudonyymi poistettu.)

Graffitit kuuluivat Skattalle. Niitä näkyi seinissä, puiston penkeissä ja raitiovainuissa. Graffitit olivat värikkäitä, räväköitä, hienoja ja jännittäviä. Niistä nousi halu itseilmaisuun sekä vapaaseen individualismiin. Graffitikulttuuri voimaannutti ja satoi meidät nuoret yhteen. Haastateltavat muistivat Katajanokan vankilan muuriin 1988 maalatun *Totalsin*. Totals-graffiti oli Katajanokan vankilan muuriin maalattu jättimäinen maalaus, joka oli kuin tervetulokyltti Skattalle, Totals-jengin maille. Graffiti sai olla vankilan muurissa rauhassa 11 vuotta, ennen kuin se pestiin seinästä, maalattiin uudestaan ja taas pestiin viiden päivän päästä pois.

Graffiti-ihannoitiin ja suosioon vaikutti paitsi vanhempien malli, myös nuorten ilmentämä räp-kulttuuri ja amerikkalaisuuden glorifiointi. Asiaan kuuluivat myös jaetut ryhmä-tägit, joista Helsingissä vaikutti mm. *FTC-crew* eli Fuck The Cops -ryhmä. Haastateltavat muistivat sen esimerkin omaisesti kannustaneen myös skattalaisia perustamaan omia harrasteryhmiä, kuten *SKL:n* (Saaristokylän lapset) ja *VME:n* (Vaahteramäen eemelit). Omia ja yhteisiä *tägejä* eli tunnuksia maalattiin mm. raitiovaunuihin, rappuihin. Jälkeen päin ajateltuna toiminnan mielekkyyttä kyseenalaistettiin ja toiminta nyt harkittuna herätti sekä häpeää että ylpeyttä. Osa Skattan töhrijoista teki graffititaiteesta itselleen ammatin.

Oliko se edes coolia - sotkettiin mattolaiturilla mattoja ja vaikka mitä urpoa. (pseudonyymi poistettu.)

Noloa töhrykulttuuria, kaukana alakulttuureista, jota me vaan tehtiin toisten perässä. (pseudonyymi poistettu.)

Vanhat äijät painavat gäppi kädessä tuolla. Aika siistiä. (pseudonyymi poistettu.)

Osa nuorista joutui graffitien takia Katajanokan vankilaan tutkintavangeiksi, *luisimaan*. Haastateltavat tiesivät joidenkin joutuneen maksamaan Helsingin Stop töhryille -kampanjan vuoksi satojen tuhansien markkojen arvoisia korvausrahoja.

Nuorena tehtyjen graffitien vuoksi loppuelämän velkataakka tuntui haastateltavista kohtuuttomalta ja epärealistiselta rangaistukselta.

Kuva: Tuomas Jääskeläinen. Helsingin kaupungin Nuija-kampanja 1990-luvulla.

Osa haastateltavista oli huojentuneita, kun *gäppi-jakso* ei kestänyt kauaa ja seuraamukset jäivät vähäisiksi.

Mutsi kysyi, oot sä ruvennut imppaamaan, kun se inkin haju oli mun huoneessa niin vahva. (pseudonyymi poistettu.)

7.4 Juhlapäivät

Mä muistan, että yritettiin isolla porukalla kaataa Stockan edessä vappuna sporaa, mutta ei siinä onnistuttu. Sporahan painaa 30 000 kg. (pseudonyymi poistettu.)

1990-luvulla Helsingissä juhlittiin perinteisesti Uutta vuotta Senaatintorilla, Vappua Mantan patsaalla ja Taiteiden yötä Esplanadilla. Kyseiset tapahtumat olivat myös keskeisiä yhteisiä juhlapäiviä skattan nuorille. Uuden vuoden juhlintaan kuuluivat oleellisesti pommit ja ilotulitteet.

Ostettiin reput 300 markalla täyteen pommeja ja käveltiin ympäri Skattaa roskiksia räjäytellen ja pommeja tuntemattomien partseille heitellen. (pseudonyymi poistettu.)

Haastateltavat muistivat myös uuden vuoden tapahtuman, jossa raunioiden edessä sijainneen senioritalon parvekkeelle oli heitetty tykkipommi, *tykäri*. Pommi oli osunut parvekkeella olleeseen puurokattilaan, ja koko parveke oli pommin räjähdettyä puuron peitossa. Puuroparveke kuului iäkkäälle naiselle, jota nuoret kutsuivat *Manaaajaksi*.

Lempinimensä nainen sai valitettuaan jatkuvasti nuorille skeittauksesta, pyöräilystä tai ajanvietosta raunioilla. Iäkkään naisen parveke sijaitsi suoraan raunioiden päällä.

Skattalaiset juhlivat vappua Uspenskin katedraalin alla, paikassa, josta näki suoraan vapputorille Kauppatorille ja Mantan patsaalle, jossa Helsingin virallinen vapun aloitus, Mantan lakitus, tapahtuu. Uspenskin katedraali oli ilta-aikaan vierailijoilta suljettu, eikä kirkon ympärillä juuri ollut liikettä. Niinpä kirkon pääsisäänkäynnistä tuli nuorten muistojen mukaan käymälä.

Nyt ajateltuna on jotenkin irvokasta, että kirkon ovi oli meidän wc. (pseudonyymi poistettu.)

Taiteiden yötä vietettiin 1990-luvulla Helsingissä elokuussa. Tapahtuma oli nuorille vuoden toinen vappu. Alun perin perjantaisin järjestetty tapahtuma sai nuoret sankoin joukoin liikkeelle ja juomaan Esplanadin puistoon ja keskustaan.

Totuuden nimissä on sanottava, että sillä tapahtumalla ei kyllä meille ollut mitään tekemistä taiteen kanssa. (pseudonyymi poistettu.)

Sittemmin Taiteiden yön tapahtuma on siirretty järjestettäväksi torstaille ja sen organisoinnin on ottanut vastuulleen pohjoismaiden suurin monitaidefestivaali Helsingin juhlaviikot.

8 MUISTOT YHTEISÖSTÄ JA AJANKUVASTA

Kuten kirjoitin luvussa 3.3, 1990-luvun lama-aika oli nuorisolle vedenjakaja. Vaikka taloudellinen taantuma ja sen mukanaan tuomat ilmiöt koskettivat meitä kaikkia, en ollut aiemmin pohtinut laman moninaisia vaikutuksia Katajanokan nuoruusajan arkeemme. Helsingissä lama-aikana supistettiin erityisesti lasten ja nuorten palveluita, suljettiin nuorisotalot ja lopetettiin harrastustoiminta. Haastattelussa laman muistettiin niukentaneen kouluruokailun annoskokoja ja yksinkertaistaneen reseptejä. Koulussa lopetettiin retkeilyt ja kierrätettiin työkirjatkin. Haastateltavien muistojen mukaan Katajanokalla hyvin toimeentulevat perheet pystyivät lama-aikanakin rahoittamaan lapsiensa vapaa-ajan harrasteet omasta pussistaan. Lama-aikaan heikoimmassa asemassa olivat ne, joiden vanhemmilla ei alun perinkään ollut varoja mihinkään ylimääräiseen.

8.1 Samalta viivalta?

Skattalla kaikille oli tarjolla ylellisyyttä, joka tasapäisti niitä eroja, joita lähtökohtaisesti oli. (Antti.)

Haastateltavista eivät juurikaan kertoneet, että perheiden varallisuudesta olisi puhuttu tai erilainen sosioekonominen asema olisi määrittänyt tai luokitellut näkyvästi nuoria tai heidän perheitään. Vaikka perheet olivat pääasiassa vielä 1980-luvulla ydinperheitä, joihin luettiin aviopari ja lapsia (Tilastokeskus 2021), eli Katajanokalla moni nuori yksin yhden vanhemman tai tämän uuden puolison ja puolison aiemmista suhteista syntyneiden lapsien kanssa. Näitä ei biologisia sisaruksia kutsuttiin puolisisaruksiksi. Kuitenkin aikuisuudesta käsin pohdittuna on selvää, että eroavaisuuksiakin oli sekä perheissä että olosuhteissa.

Eihän me todellakaan samalta viivalta ponnistettu kaikki, mutta kyllä siinä sekoittamisessa onnistuttiin. Me oltiin ristiin rastiin frendejä, eikä meitä erotettu perhetaustojen takia. (Hanna.)

Ei sitä nuorena osannut ajatella, tai huomata. Nyt kun ajattelee, niin kavereiden vanhemmillä oli hienommat autot, oli kesämökit ja oli säännölliset lomamatkat, mutta ei se häirinnyt. (Minna.)

Varallisuuden ei katsottu suoraan noudattavan Katajanokan uuden ja vanhan alueen, puolen, rajaa, kuten Janne haastattelussa muisteli:

Vanhalla puolellakin oli kaupungin, kapiaisten ja vanginvartijoiden kämppiä ja sitten oli niitä, joilla oli oma hissisisäänkäynti, monta kerrosta ja suora merinäköala.

Sosioekonomisen sekoittumisen ja tasavertaisuudessa onnistumisen uskottiin ensisijaisesti olevan yhteisen lähikoulun ansiota. Koulu oli periaatteessa kaikille se sama, kun 1990-luvulla ideaali ajatus hyvinvointivaltiosta ja kansankodista eli vahvana. Realismi ja mahdollisuudet näyttäytyvät nyt ajateltuna kuitenkin erilaiselta.

Ei me ponnistettu samalta viivalta ollenkaan, osalla oli sellaista kotona, että ei siitä olis voinutkaan tulla mitään. (Janne.)

Kyllä meidät kasvatettiin hyvinvointiaatokseen, mutta ei se ollut totta toisille. (Mikko.)

Nuorten sosioekonomiset eroavaisuudet näyttäytyvät konkreettisimmin työntekona. Moni yksinhuoltajaperheen lapsi aloitti työntöön ja ansainnan jo varhain. Mainosten jakaminen oli tuttua mutta alipalkattua työtä, joka liki jokainen työtä itselleen halunnut kokeili jossakin vaiheessa.

Saatiin kotoa yhdet housut per vuosi, joten alettiin tehdä töitä hirveen aikaisin. Jaettiin mainoksia jo kolmannelta luokalta lähtien. Ilmaisjakelulehdet ja mainokset tuotiin jakajan kodin rappuun, josta ne piti nopeasti jakaa omalle alueelle, etteivät naapurit alkaisi valittamaan. (Hanna.)

Osa haastateltavista muisti tehneensä kotitaloustöitä, siivoamista, koirien ja lapsien hoitoa sekä matonpesua ansaitakseen itselleen rahaa.

Laitoin Alepan seinälle ilmoituksen matonpesusta metrihinnalla - Siitä tuli hirveä menestys ja mä sain paljon rahaa. Tarvitsin rahaa ihan elämiseen, kun en vanhemmilta oikein saanut, kun ei sitä ollut. (Minna.)

8.2 Vanhemmat

Vanhempien etäinen rooli korostui haastateltavien puheissa. Heidän ei muistettu olleen vahvasti jokapäiväisessä elämässä osallisina. Kontrollin uskottiin olleen löysää

sen ajan vapaitten kasvatuksellisten ideologioiden mukaisesti. Vanhemmuuden kirjo oli toki myös valtava: kun joidenkin vanhemmat olivat työttöminä tai työkyvyttömyyseläkkeellä, toisilla kotona huolta ja ”jööttä” piti kodinhoitaja. Toiset vanhemmat työskentelivät jatkuvasti ja vapauttivat itsensä kodin- tai lastenhoitotehtävistä. Vanhempien läsnäolo ja tilannetaju, viitaten ymmärrykseen tapahtumista, oli mietityttänyt haasteltavia aikuisena.

Olen sanonut, että olisi kiva kuulla mitä se oli mieltä niistä kaikista mun selityksistä. Koska mä luulin, että mä olin ”safe”, mutta ei kai se niin tyhmä ollut. Mähän saatoin sniikata ulos ja hiivin 3:30 takas himaan ihan gänässä. (pseudonyymi poistettu².)

Mun vanhemmat uskoivat, että kyllä elämä kantaa, vaikkei kyllä sitten kaikkia kantanut. – (Minna.)

Haastateltavat uskoivat vapaan kasvatuksen ja luottamuksen olleen vanhemmilleen tärkeää. Vaikkeivat kaikkien haastateltavien vanhemmat olleet asettaneet lapsille tiukkoja rajoja, oli muiden perheiden asettamilla rajoilla ainakin välillisesti merkitystä.

Mulla ei ollut koskaan mitään kotiintuloaikoja, mutta kun joillain oli ja jengi alkoi lähteä kotiin, niin mäkin menin. Ne muiden kotiintuloajat määrittivät myös mun aikatauluja. En mä yksin jäänyt pyörimään. Täällä oli sellainen kylä kasvattaa -meininki. (Hanna.)

Joidenkin vanhemmat pitivät huolta muistakin ja ruokkivat niin monta päätä, kun silloin pöydän ympärillä oli. Vanhemmuuden normit olivat laajat. Toiset vanhemmat elivät kuin ennenkin, omalla tyylillään.

(---) isä katsoi kalsareissa olkkarissa pornoa ja me siellä dokattiin sen kanssa. Olikohan siellä mutsi, missä se oli ja mitä se mielti? (pseudonyymi poistettu.)

Toisia vanhempia syytettiin vainoamisesta ja liiallisesta huolehtimisesta.

(---) mutsi pyöri aina tuolla rantsussa koiran nahkainen talutushihna käsissä pyörien ja soitteli aamulla meidät siivoamaan jälkemme. (Minna.)

Me saatiin olla rauhassa, kun ei kuitenkaan vittuilltu vanhemmille ihmisille. Oli meillä joku ”respect” tai sitten kaikilla oli niin paljon miettimistä omassa toiminnassa, ettei viitsitty puuttua toisten juttuihin (Jani.)

Virkavallan kohtaamiset jäivät harvinaisiksi ja ystävällisiksi.

Poliisien maija täältä rantsusta välillä ajoi, yleensä ohi. Kun me oltiin niin fiksuja, ne sanoi vaan, että ette sitten riko niitä pulloja sinne maahan. (Antti.)

---

² Pseudonyymitietoja on poistettu haastateltavan henkilötietojen häivyttämiseksi hyvien eettisten tutkimustapojen mukaisesti.

8.3 Lama-ajan muistot

Haastaltetavien mukaan lama-aika kurjisti heikommin toimeentulevien nuorten elämää ja edesauttoi heidän hakeutumistansa työhön jo varhaisnuoruudessa. Lama-ajan vapaa-ajan harrastuksien ja ajanviettotapojen puutteen uskottiin ajaneen Skattan nuoria joukolla kokeiluihin, joiden mielekkyyttä nyt aikuisuudesta käsin kyseenalaistettiin. Haastateltavat toivat esille lama-ajan suorat vaikutukset enemmän ympäröivään maailmaan kuin itseensä tai esimerkiksi vaikutukset suoraan oman perheen toimeentuloon tai ilmapiiriin.

Lamasta kyllä puhuttiin ja siihen vedottiin, mutta ei se meihin oikeasti vaikuttanut. (Johanna.)

Laman muistettiin vaikuttaneen erityisesti julkisilla varoilla tuotettuihin palveluihin: laman takia Katajanokan nuorisotalot suljettiin, koulussa kierrätettiin kirjoja, kouluruokailussa säännösteltiin pinaattilettuja ja kalapuikkoja, eikä kanankoipia tai jälkiruokia enää tarjoiltu. Janne ja Jani muistelivat, että laman aika näkyi kaveripiirissä:

Vaikka kaikilla ei ollut himassa lamaa, kaveripiirissä tapahtui hevejäkin juttuja, jotka vaikuttivat [meihin nuoriin]. (Janne.)

Frendien vanhemmat, jotka aiemmin olivat töissä, olivatkin sitten koko ajan kotona ja aika usein kännissä. (Jani.)

Traagisia asioita tapahtui paljon ja niistä kuultiin uutisista tai omalla pihalla. (Minna.)

Yhtäältä haastatteluista paljastui, että lama-ajan taloudelliset vaikutukset ja kaikki huonot uutiset eivät näkyneet nuorten arjessa. Haastateltavat jopa kokivat vanhempiensa yrittäneen suojata nuoria huonoilta uutisilta.

Kyllä siinä joku keikahdus oli, meillä oli asunnot ja kaikki maksettu ja yhtäkkiä jouduttiin myymään se ja muuttamaan vuokralle. (Janne.)

Meillä oli muutenkin niukkaa ja pulaa, joten ei se lama tuntunut siinä enää, vaikka kyllä mutsikin joutui työttömäksi. Mutsi piti kuitenkin sitä koko paskaa kasassa. (Hanna.)

Toisaalta kuitenkin muistettiin, että laman nähtiin antaneen joillekin nuorille myös syyn ja sysäyksen varastamiselle.

Kun resurssit olivat tiukilla taloudellisesti, ja vanhemmat olivat poissa pelissä, piti olla tietty vaatteet. Jos ei saatu rahaa, niin sitten ne kamat pöllittiin. (Minna.)

Lama niukensi myös harrastusmahdollisuuksia ja joillakin perheen rahattomuus syösi nuoret varhaisessa vaiheessa työhön ja itsenäistymiseen.

Ei ole ratsastettu, eikä ole vaihtoon lähdetty, että kyllä se sillä tavalla vaikutti. Duunissa käytiin jo tosi nuorena ja yläasteella oli jo ihan selvää, että tosi paljon piti itse kantaa vastuuta. Ei kukaan katsonut perään, mutta ei kukaan myöskään kehunut, kun oli hoitanut asiat. Ja jos ei olisi hoitanut, niin ei siitäkään olisi sanottu. (Hanna.)

Lama vaikutti vanhempien kapasiteettiin ja mahdollisuuksiin huolehtia ja katsoa nuortensa perään.

Lama kyllä vaikutti siihen holtittomaan dokaamiseen, teki sen mahdolliseksi. (Janne.)

9 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän maisterintutkielman aiheena on muistot nuoruudesta, 1990-luvun Katajanokalta. Tutkielmassa selvin aistietnografisin menetelmin, miten 1990-luvulla Katajanokalla aikaansa viettäneet tai siellä asuneet nuoret muistavat ja arvottavat nuoruuden tapahtumiaan nyt 30 vuotta myöhemmin, aikuisuudesta käsin. Tutkielman laadullisena aineistona hyödynsin aistikävelyhaastatteluina keräämiäni ja taltioimiani haastatteluita, joiden sisällöt analysoin teemoittelemalla sisällönanalyysia hyödyntäen. Tutkielmani on myös autoetnografia, sillä hyödynsin tutkimuksessa omakohtaisia kokemuksia ja muistojani 1990-luvun Katajanokalta, omasta nuoruudestani.

Tutkimukseni sijoittuu 1990-luvun Katajanokalle, jossa elettiin tuolloin monipuolista ja kiinnostavaa aikaa. Saari oli viimeisen 20 vuoden aikana kokenut mittavan mullistuksen, kun se rakennuskanta oli kaksinkertaistunut ja asukasmäärä kasvanut. Katajanokalle oli asuntopoliittisista syistä valikoitunut lapsiperheitä, joista syntyi saaren monisatapäinen nuoriso, skattalaiset. 1990-luvun taloudellinen taantuma vaikutti yhteisön kontrollikykyyn ja mahdollisti nuorten keskinäisen kulttuurin voimistumisen.

Tutkielmani keskeisin huomio onkin, miten paljon me Katajanokan nuoret saimme olla rauhassa aikuisilta. Monissa 1990-lukua kuvaavissa tilanteissa haastateltavat kokivat suoranaisesti joutuneensa itse aikuisen rooliin ja auktoriteettien puuttessa loimme omat sääntömme, kulttuurimme ja koodistomme. Vaikka aikuisuutta ihannoitiin ja tavoiteltiinkin, nyt punnittuna halu olla valmis ja iso tuntui jopa turhalta kiirehtimiseltä.

Meillä oli joo vapaus, mutta me ei oikein osattu toimia sen kanssa, kun me oltiin niin kauhean nuoria. (Johanna.)

Meistä tuli pikkuaikuisia: Kaikkea piti kauhean aikaisin kokea. Mutta en mä kadu mitään, koska mulle ei ole koskaan sattunut mitään pahaa. (Hanna.)

Aikuistuminen alkoi ihan liian varhain. Oma lapsi on nyt 14-vuotias ja silloin mä poltin bongia koulussa ja olin jurrissa koko ajan. Miksi? En mä keksi muuta kuin että se kuului kulttuuriin. (pseudonyymi poistettu³.)

Toinen tutkimuksen keskeinen huomio on, kuinka Katajanokan nuoret kokivat olleensa tasavertaisia perheiden sosioekonomisista eroista huolimatta. Ympäristön, vapaa-ajanviettotapojen ja yhteisöllisyyden uskottiin tasapäistäneen nuoria. Vasta myöhemmin, lähempänä aikuisikää, nuorten tiet erkanivat ja erot toimeentulossa, koulutuksessa ja elämän suomissa mahdollisuuksissa kasvoivat. Haastateltavat tunnustivat, että toisilla nuorista oli edellytykset pärjätä paremmin kuin toisilla. He uskoivat oman roolin ja identiteetin rakentuneen suhteessa yhteisöön ja ankkuroituineen aikaan ja paikkaan, yhteisön tapoihin ja keskinäiseen kulttuuriin.

Musta tuli sitten porukan huolehtija, poliisi 13–14-vuotiaana, pidin huolta muiden dokkaamisesta ja hatsin polttamisesta, paasasin nuuskasta, huumeista ja tappelemisesta. (pseudonyymi poistettu.)

Miksi sitä juo ja vetää? Sä haluat tulla kuulluksi ja nähdyksi, kohdatuksi. Lapsi tekee kaikkensa, että se saa huomiota. Ja meille se vetäminen oli jotain, mikä yhdisti sua muihin. – (pseudonyymi poistettu.)

Vaikka oma nuoruus herätti haastateltavissa hämmennystä, ihmetystä ja häpeääkin, herätti skattalaisuus identiteettinä myös suurta ylpeyttä ja kiitollisuutta.

Mä oon tosi kiitollinen, kun me muutettiin tänne idästä. Jengi oli ihan next level siellä. Tää alue on rakennettu niin ettei tää ollut mikään slummi, täällä oli monenlaista jengiä ja koulu ja opettajat ihan sika hyvät! Tosi laadukas mesta. (Hanna.)

Skatta tuntui aina olevan jotenkin tapahtumien ihan keskiössä. (Antti.)

9.1 Ystävyyden voima

Lapset ja nuoret toimivat jatkuvassa vuorovaikutuksessa suhteessa aikaan, toisiinsa ja auktoriteetteihin, kuten aikuisiin. Kasvuympäristö muokkaa lapsia ja nuoria, jotka myös itse ovat oman toimintaympäristöjensä muokkaajia (Karlsson 2010, 125). Haastateltavat kokivat nuoruutensa aikaan kaihoa:

On ikävä nuoruuteen. Pyörän selkään ja menoksi. Aina löytyi joitain tuttuja jostain. (Minna.)

---

³ Pseudonyymitietoja on poistettu haastateltavan henkilötietojen häivyttämiseksi hyvien eettisten tutkimustapojen mukaisesti.

Haastateltavien nuoruuden muistojen sävy oli pääpiirteittäin positiivinen ja vahvasti kollektiivinen. Tunne omaa nuoruutta ja nuorta itseään kohtaan oli hyväksyvän empaattinen. Nuoruuden tarinoista kuului merkityksellisempänä joukko-voima, yhteenkuulumisen ilo ja ystävyys. Muutama haastateltava mainitsi tärkeimmäksi asiaksi nuoruudestaan tähän päivään asti säilyneet ystävyys-suhteet. Ystävyys-suhteiden uskottiin kantaneen nuoruuden vaikeiden aikojen yli ja luoneen turvaa niille, joilla ei sitä ollut. Haastateltavista kaikki kokivat nuoruuden vahvan yhteisön turvanneen heitä erityisesti yksinäisyydeltä ja luoneen hyvän sosiaalisen pohjan ja kompetenssin toisista huolehtimisen ja välittämisen malliin. Tapaa olla luonnehdittiin lähimmäisenrakkaudeksi.

Haastateltavat kuvasivat 1990-luvun Katajanokkaa huolettomana, jännittävänä ja turvallisena mahdollisuuksien kasvualustana, jossa he pystyivät ammentamaan omaa luovuuttaan, kokeilemaan kekseliäisyyttä ja omia rajojaan yhdessä ystävien kanssa. Katajanokka on muistoissa kuin oma mikromaailmansa, jossa on kaikki tarpeelliset palvelut ja monipuoliset mahdollisuudet vapaa-ajanviettoon. Vapaa-aikaa vietettiin usein yhdessä ja ulkona. Haastateltavat nimesivät merkityksellisiksi luovuuden lähteiksi erityisesti ei-rakennetun joutomaan tuomat rakennusmahdollisuudet, ranta-alueen viheriöt ja laitureiden tarjoamat onkalot. Haastateltavat tunnistivat keskeisiksi rakennuksiksi koulut eri aikakausilta, nuorisotalot, vankilan, miesten asuntolarakennuksen, rauniot, torialueen ympäristön ja laivaterminaalin. Haastateltavat muistivat saarella vahvasti ja väkevästi tuntuvat vuodenajat ja sääolosuhteet, purevan tuulen ja komeat tyrskyt, auringon ja meriveden maun iholla, keväisten purojen äänet. Haastateltavien aistit muistivat erityisen hyvin kokemuksen kylmästä: Lumipallerot villalapasissa Alepan mäessä, jäälautoilla leikkimisen ja jäihin putoamiset, märät vaatteet talvella ja jäätyneiden keskikaljojen pelastusoperaatiot.

Rappujen ovikoodit oli tuona aikana arvokasta informaatiota. Niihin pääsi lämmittelemään ja bissejä sulattamaan. (pseudonyymi poistettu⁴.)

9.2 Nuoruus aikuisuudesta käsin tulkittuna

Nuoruuden merkitykset nykypäivänä rakentuvat osaltaan sen kautta, millaisen matkan haasteltavat olivat omassa elämässään tähän saakka kulkeneet, millaisia valintoja he olivat tehneet ja kuinka vahvan painoarvon he omalle nuoruudelleen nykyisyyden valossa antoivat. Haasteltavat nimesivät nuoruutensa vaikuttaneen omiin

---

⁴ Pseudonyymitieto on poistettu haastateltavan henkilötietojen häivyttämiseksi hyvien eettisten tutkimustapojen mukaisesti.

elämänpäättöksiin, muun muassa vapaaehtoiseen lapsettomuuteen, omaan päihteetömyyteen, päihteiden käyttöön vanhempana, omien lapsien harrastusmahdollisuuksiin, omaan vanhemmuuteen, suhteeseen omiin lapsiin ja oman identiteetin rakentamiseen, sen etsimiseen ja vahvistumiseen. Vaikka katajanokkalaisten nuorten lähtökohdat olivat näennäisen samat, oli tähänastisessa elämässä jo merkittävämpiä poikkeuksia ja jokaisen merkitysmaailman kerronta rakentui vahvasti suhteessa oman elämänsä kulkuun ja -tarinaan. Tarinoita oli yhtä monta kuin haastateltavia.

Kaikki haastateltavat kokivat saaneensa Katajanokalta tasavertaisen ja hyvän kasvualustan riippumatta omien vanhempien tulotasosta tai yhteiskunnallisesta asemasta. Varallisuuden eroavaisuuksia tai mahdollisuuksien moninaisuutta tai suppeutta ei muistin mukaan tuolloin juuri tunnustettu, saati niiden eroja kyseenalaistettu. Myöskään vastuuta nuorena omasta itsestä, omasta toimeentulosta tai selviämisestä ei ollut haastateltavien toimesta muistojen mukaan haastettu. Kuitenkin kaikki haastateltavat kokivat perheen tilanteesta huolimatta lama-ajan vaikuttaneen omaan elinpiiriin joko suorasti oman perheen tai epäsuorasti vaikkapa koulun tai kavereiden perheiden kohdalle tulleiden edesottamuksien kautta. Voin omastakin kokemuksistani käsin väittää, ettei kukaan katajanokkalainen välttynyt lama-ajan seurauksilta ja ne koskettivat kaikkia. Laman uskottiin vaikuttaneen myös välinpitämättömään ja sallivaan ilmapiiriin, nuorten varhaiseen itsenäistymiseen, esimerkiksi nuorten työskenntelyyn toimeentulon vuoksi. Moni haastateltavista koki lapsuutensa loppuneen liian varhain ja toivoi omille lapsilleen kehityksen mukaista itsenäistymistä ja vapautta olla lapsi.

Haastateltavien mukaan nuoruudesta Katajanokalla on ollut enemmän hyötyä kuin haittaa, vaikka nuoruusvuosien koettiin sisältäneen myös vaikeita ja kiperiä muistoja. Kuitenkaan haastateltavat eivät tunteneet yleisesti ottaen katumusta nuoruuden tapahtumista, vaan he kokivat muistojensa vahvistaneen heitä sisäisesti, muovanneen heidät itsekseen. Nuoruudet tapahtumat olivat joissakin haastateltavista nostaneet häpeän tunteita ja omantunnontuskia. Omiin edesottamuksiin suhtauduttiin pääasiassa kuitenkin empaattisesti ja omalle käytökselle naurettiin; moni kiperä tai noloksi todettu tilanne laitettiin puheessa "nuoruuden piikkiin".

9.3 Elämäkoulu

Tutkielman reflektio rakentuu 1990-luvun nuorisotutkimukseen, kerättyyn tilastotietoon nuorisosta, nuorten päihteiden käytöstä ja laman vaikutuksista nuorten elämään ja tapahtumiin. 1989 vuoden nuorisotutkimuksen mukaan 13 % 12-18-vuotiaista käytti alkoholia viikoittain. Helsingin yliopiston vuonna 1988 huumausaineongelman

laajuutta selvittäneen KISS-tutkimuksen mukaan kannabiksen kokeilu oli Helsingissä koko maata yleisempää: 5 % helsinkiläisistä 15-vuotiaista oli tutkimuksen mukaan kokeillut kannabistuotteita. (Nuorisokomitea 1990, 83–87). Tutkimukseni mukaan päiheteiden käyttö Katajanokalla 1990-luvulla alkoi varhain, ja se oli säännöllistä ja juominen reipasta. Suomalaisten suhtautuminen alkoholiin on koettu kansakuntamme kulttuuriseksi syvärakenteeksi, jonka vuoksi ajatus nuorten humalahakuisuudesta ja runsaasta alkoholin käytöstä on katsottu kuuluvan suomalaisuuden ominaispiirteeksi. Tässä narratiivissa juomisen ja päihdekulttuurin sosiaalinen puoli on usein kytketty sosioekonomiseen taustaan: koulutukseen, ammattiin tai asemaan. Nuorten juomiseen on kuitenkin myös liitetty vahvaa sosiaalisuuden aietta, yhteenkuuluvuuden kaipuuta ja yhdessä olon motiiveja (Simonen 2007, 34). Juomisessa korostuu yksilön ja ryhmän väliset voima- ja valtasuhteet sekä intressit. Ryhmäpaine ja pidäkkeetön sosiaalisuus kannustavat juomiseen, vaikka yksilön tai yhteisön näkökulmasta nuoren juominen ei olisi toivottavaa. Pidäkkeettömällä sosiaalisuudella viitataan tässä yhteydessä ryhmäytymiseen ja ryhmän sisäiseen tihentymiseen, jossa ryhmästä tulee yksi kollektiivisubjekti. (emt. 36.)

Oma tutkimukseni todentaa, että kaveriporukan ”yhteen hitsautumisessa” alkoholilla voidaan nähdä myös positiivisia vaikutuksia: se auttaa sosiaalisuudessa ja helpottaa vuorovaikutuksessa. Kollektiivisubjekti turvaa ja kantaa vastuuta koko joukon puolesta: se laskee leikiksi, kun alkoholin vaikutuksen alaisena on tapahtunut ylilyönnejä tai haavereita. Kun juominen on kiinni sekä sosiaalisessa että kulttuurisessa kontekstissa, voidaan juomatapojen omaksuminen kokea turvalliseksi ja jopa odotetuksi kulttuuriseksi toiminnaksi omasta joukosta käsin.

1990-luvulla laki ja viralliset asenteet pyrkivät suojaamaan nuoria alkoholin haitoilta. Alkoholin ostaminen tai välittäminen alaikäisille oli kiellettyä. Kontrollia ylläpitivät alkoholin myyjät, yhteisö ja vanhemmat. Vaikka kansalaisten enemmistö kannatti tiukkaa rajoitusta, ei toiminta aina johdatellut yleistä normia. Vanhemmat saattoivat ”juomatapoja opettaessaan” ostaa tai tarjota nuorelle alkoholia (Karlsson, Raitasalo ja Holmila 2006, 150). Katajanokalla vanhemmat, jotka itse käyttivät alkoholia, eivät haastateltavien mukaan aina nähneet siinä ongelmaa, että myös heidän lapsensa joivat.

Mun äiti alkoi käydä mulle Alkossa, kun mä olin kuudennella luokalla, siis 12-vuotias.
(pseudonyymi poistettu⁵.)

Katajanokan nuorten vanhemmat olivat eläneet oman nuoruutensa 1960- ja 1970-luvulla. Stereotypisesti vanhempiemme sukupolven ilmiöiksi voi lukea keski-ikäisen vapautumisen kauppoihin, papiljoteista ja rintaliiveistä luopumisen, Danny-

---

⁵ Pseudonyymitieto on poistettu haastateltavan henkilötietojen häivyttämiseksi hyvien eettisten tutkimustapojen mukaisesti.

hysterian sekä pukeutumisen ja tapaetikein löystymisen. Vanhempamme elivät 1980-luvun nousukauden, nauttivat kasinotalouden tuottamasta arvonnoususta ja moni, kuten mekin, reissasi lainarahoilla lomalennoilla vuosittain Teneriffalle. Sukupolvi nautti vapaudesta, josta me 1990-luvun nuoretkin saimme osamme.

Vuonna 1999 pääkaupunkiseudulla toteutetun postikyselyn mukaan kontrolloiva tai määräälevä kasvatustyyli ei saanut kannatusta 15-vuotiaiden vanhempien keskuudessa (Holmila ja Raitasalo 2002, 89). 1990-luvulla näkyvästi juoneiden nuorisojengien ja niin kutsutun Helsingin lapsijuoppo -ilmiön on katsottu kuuluneen yhteiskunnan laajempaan murrokseen: mm. alkoholisäätelyn purkamisesta syntyneeseen äärioliberalismiin, siitä seuranneeseen vapaan kasvatuksen ihannointiin, hedonistisyyteen sekä lama-ajan jälleenrakentamiseen. (Lähteenmaa 2006, 90). Jaana Jaatisen (2000) pääkaupunkiseudulla vuonna 2000 tekemä tutkimus osoittaa, että alkoholin käyttö ja juhliminen olivat 1990-luvun nuorten elämässä tärkeä osa ja 13–16-vuotiaiden päihdekokeneisuus ikäryhmän keskuudessa arvostettavaa. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että nuorten pyrkimyksenä oli imitoida aikuisuutta ja kuulua itseään vanhempien joukkoon.

Nuoruuden päihteiden käytöllä tiedetään olevan vaikutusta myös aikuisuuden päihteiden käyttöön ja sen terveys- ja hyvinvointivaikutuksiin. Myös moni Katajano-kan nuorista sairastui myöhemmin elämässä vakavaan päihderiippuvuuteen.

Se on sairaus, ja se voi tapahtua kenelle vain. Toki se lääkitsemismalli tuli monelle kotoa jo annettuna. (Johanna.)

2000-luvun terveys selvityksistä käy ilmi, että nuorten alkoholin käyttö oli 1990-luvulla kaupungeissa yleisempää kuin maaseudulla. Myös koulutusaste näkyi nuorten aikuisten alkoholin käytössä: peruskouluun koulutuksensa päättäneiden ja työttömien nuorten aikuisten ryhmässä alkoholin suurkulutus oli 2000-luvun alussa korostunutta. (Kestilä ja Salasuo 2006, 136).

Oliko rankka elämäkoulu? Oli!!! (Mikko.)

9.4 Oma nuoruus suhteessa omaan vanhemmuuteen

Haastateltavat kokivat omien nuoruuden kokemustensa vaikuttaneen jollakin tavalla myös omaan vanhemmuuteensa. Haastateltavien puheessa toistuivat turvallisuuden ja vastuunkannon teemat. Lapsille luotavien selkeiden rajojen koettiin olevan rakkau- den osoittamista:

Mulla on ollut vankka pyrkimys, että meillä on kotona mahdollisimman tasaista ja lapsi saa harrastaa. Mihän meillä ei kotona tuettu. (Hanna.)

Tärkeää on turvallinen ympäristö, jossa lapset saa olla lapsia, ja jossa niiden ei tarvitse olla huolissaan aikuisten asioista. (Minna.)

Mutsilla oli oma elämä ja omat menot – mä olen joutunut puuttumaan hänen elämäänsä, olemaan hänestä huolissaan ja hankkimaan hänelle apua. Ja kannattelemaan samalla omia sisarusiani, edelleen. Omille lapsilleni en halua, että he joutuvat kantamaan meitä, tai heiltä evätään oikeus lapsuuteen ja nuoruuteen ja normaaliaikaiseen kasvuun. (Antti.)

Mun lapsille mä asetan rajoja. Ja sitten jos ne ovat liian tiukkoja, niin ne varmasti rikkovat niitä. Mut en mä voin peilata Nokan tapahtumia suoraan mun vanhemmuuteen. Ehkä mä pidän siitä kiinni, että ne saa kasvaa lapsena, oman ikänsä mukaisesti. (Janne.)

Omien nuoruuden kokemusten uskottiin vaikuttaneen vahvasti omaan identiteettiin ja ainutlaatuisuuteen. Omille lapsille toivottiin samanlaista, välittävää yhteenkuuluvuuden ja ystävyyspiiriä.

Mä en halua, että mun lapset kokevat mitään mitä mä olen tehnyt. Mutta ilman sitä vapautta, mä en myöskään olisi minä. Kyllä mä ne kokemukset pitäisin joka tapauksessa, vaikka siellä on myös ikäviä juttuja. (Janne.)

Me tunnustetaan asioita ja osataan varoa ja osataan lukea asioita, kun on käyty elämäntoulu. (Minna.)

Voi kun omalla lapsella olis samanlainen kaveripiiri - oli turvallista, vaikka kaikkea kyllä nähtiin ja koettiin. Ja meistä tuli kuitenkin ihan fäyspäisiä. (Hanna.)

Haastateltavat kokivat puheissansa omien nuoruuden kokemuksensa voimaannuttaneen, tuoneen sävyjä ja perspektiiviä elämäänsä, jota he osasivat hyödyntää ja arvostaa myös osana omaa vanhemmuuttaan. Haastateltavat kokivat vanhemmuuden tehtävän tärkeäksi ja halusivat suoriutua siitä vastuullisesti ja lapsiensa hyvinvoinnin turvaten.

9.5 Tutkimuksen luotettavuuden ja hyödyntämisen reflektio

Tässä tutkielmassa kerätyn etnografisen aineiston avulla olen esittänyt ja analysoinut muistoja 1990-luvun nuorten Katajanokasta. Rinnakkain kokemustarinoiden kanssa tutkielma piirsi alueellisen kokemuskertomuksen saagan. Dialogilla onkin ollut ollut tässä tutkimuksessa merkittävä rooli. Autoetnografisessa tutkimuksessa oma roolini välittäjänä ja tulkitsijana korostui. Tutkimustilanteet olivat oletetusti moniaistillisia tapahtumia, jossa tutkijapositiona käsin, omista tunteistani mahdollisimman tietoisena ja niiden vaikutuksen alaisena pyrin toteuttamaan analyttistä ja empiiristä havainnointia, luottaen aineistolähtöisyyteen (Hänninen, Kajander ja Lappi 2022, 47).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus voidaan todentaa sen uskottavuuden, luotettavuuden ja eettisten käsitteiden kautta (Puusa ja Juuti 2020, 175).

Autoetnografia yhdistettynä aistietnografiaan tuotti monimutkaisen omaelämäkerrallisen tutkimusasetelman, jossa sosiaalinen kompetenssini ja reflektiotaitoni korostuivat. Omassa työskentelyssäni korostin avoimuutta ja hermeneuttista lähestymistä aineistoon: nauhoitettuja ja myöhemmin litteroituja keskusteluita oli mahdollista pohtia myös toisista näkökulmista. Tutkimukseni pohjaa haastateltavien ja tutkijan väliseen luottamukseen ja kerrottuun tietoon, joista lähtökohdista käsin on myös hyväksyttävä aineiston vajaanaisuus. Osana tutkimuksen käytäntöä kirjoitin kenttäpäiväkirjaa, jonka toteuttaminen aktiivisessa tutkimustilanteessa osoittautui haasteelliseksi. Oma psykosomaattinen roolini tutkimustilanteissa ja haastateltavien kuunteleminen fyysisessä liikkeessä, ympäristön vaikutteiden alaisena, vaati intensiivistä läsnäoloa. Kirjasinkin huomioni kenttäpäiväkirjaan aistikävelyiden jälkeen, joka heikensi päiväkirjan reaalikokemuksien ja pienien, hetkellisten nyanssien kirjaamista. Tutkimuksen aiheen henkilökohtaisuus johti myös aiheen jatkuvaan työstämiseen ja käsittelyyn. Pyrin kirjaamaan ylös ajatuksia, oivalluksia ja minussa tutkimusprosessin aikana heränneitä kirjavia tunteita, muistoja ja pelkoja. Kenttäpäiväkirjan havaintoja hyödynsin muistintukena analyysilukuja kirjoittaessani. Aineiston analyysivaiheessa tavoitteenani oli tuottaa läpinäkyvä kuvaus keskusteluiden teemoista ja sisällöistä. Ennakoon luomani hypoteesit toimivat pohjana omalle ajattelulleni, mutta vasta haastatteluaineiston avoin teemoittelu strukturoi tutkimuksen sisällön ja aineiston merkittävyyden kontekstiinsa. Tutkimusprosessin joka vaiheessa otin huomioon tieteen eettiset periaatteet ja punnitsin suunnitelmaani suhteessa avoimuuteen ja luotettavuuteen.

Tutkielmani luo perspektiiviä aikuisuuteen ja sen rooleihin. Kerätyistä muistoista käy ilmi, miten paljon nuoret, ainakin nyt aikuisena, tunnistavat tarvinneensa tai kaivanneensa ohjausta, tukea ja positiivista huomiota ja miten nuoruus on muovannut heidän nykyisyytensä. Tutkielmani auttaa vanhempia ja nuorten kanssa työskenteleviä henkilöitä ymmärtämään miten vahvasti nuorten identiteetti on symbioosissa toisiin, aikaan ja paikkaan ja miten vanhempien olisi tärkeää olla läsnä nuorten arjessa.

Tutkielmani tieteellinen relevanssi nojaa aineiston ainutlaatuisuuteen ja intimitettiin. Tutkielma tarjoaa jatkotutkimuksien mahdollisuuden nuorten ja aikuisten välisistä valtasuhteista 1990-luvun Katajanokalla, nuorten keskinäiskulttuurista, päihteiden vaikutuksesta nuorten aikuisuuteen ja aikuisuuteen asti mukana kulkeneista merkitysprosesseista. Se kertoo muistot nuoruudesta aikuisuudesta käsin tulkittuna, ajassa, jossa nuoruuden tapahtumat saavat uuden mittasuhteen ja merkityksellisyyden arvion. Tutkielma pitää sisällään myös Katajanokan ajankuvallista kerrontaa: se

valottaa rakennetun ympäristön ja kaupunkikehityksen vaikutuksia nuoriin, nuorisokulttuuriin, tiloissa ja paikassa tapahtuneisiin kokemuksiin.

Helsingin kaupunkiympäristön rakennus- ja kaavoituskatsauksen (2023) mukaan Helsinki on edelleen kasvamassa ja tavoittelee vuosittain ylittävänsä 8000 asuntotuotannon. Helsinki uskoo tällä vuosikymmenellä ylittävänsä 700 000 asukkaan rajan. Rakkaus ja side omaan kaupunkiin syntyy merkityksestä ja sitoutumisesta, kuulumisesta johonkin. Siksi on tärkeää, että uusia ”omaleimaisia” kaupunginosia (emt.) tavoiteltaessa ja kaupunkilaisuuden käsitteen moninaistuessa myös tieteellinen humanistinen kulttuurintutkimus olisi mukana tutkimassa ja tulkitsemassa erilaisten asukasryhmien kokemuksia ja näkemyksiä ajasta, alueesta ja kiintymisestä.

Skatta-aika, olihan se kuin elokuvaa. Hyvää aikaa. (Janne.)

10 LÄHTEET

10.1 Tutkimusaineistot

Haastattelut:

Aistikävelyjen yhteydessä tehdyt nauhoitteet, jotka toteutettu Katajanokalla keväällä 2023 (9.5.2023, 12.5.2023, 17.5.2023, 29.5.2023, 31.5.2023). Haastateltavista käytetään tutkielmassa pseudonyymeja (Antti, Hanna, Janne, Jani, Johanna, Minna, Mikko). Puhuttaessa alkoholista, rötöksistä ja arkaluontoisista asioista pseudonyymit on poistettu viitteistä. Aineistot tuhottu tutkielman valmistuttua.

Päiväkirjat:

Kenttäpäiväkirja, jota kirjoitettu haastatteluja ja tutkimusta tehdessä. Aineisto tuhottu tutkielman valmistuttua.

Taustoituksessa käytetyt valokuvat ja päiväkirjat ovat Tutkijan hallussa.

Valokuvateokset:

Kuvat luvussa 6.2 : Tutkija on ottanut kuvat ja Mikko Hiltunen on kuvittanut lukuunottamatta Totals-graffitikuvaa, joka on Jani Tolinin hallussa.

Kuva luvussa 7.3: Nuija-Kampanja, kuva on Tuomas Jääskeläisen hallussa.

10.2 Kirjallisuus

- Abrams Lynn, Oral History Theory, 2010. Taylor & Francis Group.
- Albekoglu Yusuf, Metropolia-opinnäytetyö "Hakekaa kenkänne!" Oranssi ry:n kulttuurikeskuksen kävijäkartoitus ja esittely. 2014. Luettu 3.7.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74405/Hakekaa%20kenkanne.pdf;jsessionid=57127B51795D9529CC9C08B01E48B499?sequence=1>
- Allianssi 2022. Mitä kuuluu nuorille? Tieto- ja ratkaisupaketti nuorten hyvinvoinnin tilasta. Viimeksi muokattu 2.6.2022. Luettu 19.5.2023. https://allianssi.kuvat.fi/kuvat/Julkaisut/Mitä+kuuluu+nuorille_+-+tieto-+ja+ratkaisupaketti+nuorten+hyvinvoinnin+tilasta.pdf
- Eerikäinen Antti. 2022. "Elokuvista tuttu puolisaari: Lapsuus 1980-luvun Katajanokalla." Teoksessa *Aikamatka Katajanokalla - en tidsresa på skatudden, ENEN*, toimittaja Helkama, Iris. 185. SKS Kirjat: Helsinki.
- Fingerroos Outi, Tiina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen, toim.2006. Muistitietotutkimus Metodologisia kysymyksiä. Hakapaino: Helsinki.
- Fingerroos Outi ja Jukka Jouhki, 2014. Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa *Moniulotteinen etnografia*. Toimittajat P. Hämeenaho, & E. Koskinen-Koivisto. 79-108. Ethnos ry. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60477/fingerroosjouhkiethnologinen%20kenttatyö%20ja%20tutkimus.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Fingerroos Outi, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi 2022. Kulttuurien tutkimuksen menetelmät. Suomalaisen kirjallisuuden seura SKS. Helsinki. <https://doi.org/10.21435/tl.274>
- Helakorpi Satu, Hanne Kivimäki 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021: Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 30/2021, 17.9.2021. THL. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely>
- Helkama, Iris. 2022. Aikamatka Katajanokalle - En tidsresa till Skatudden. ENEN. SKS Kirjat. Helsinki.
- Helsingin kaupunki. Suunnittelu- ja kaavoituskatsaus 2023. Luettu 24.8.2023. [Suunnittelu- ja kaavoituskatsaus 2023 \(hel.fi\)](https://www.helsinki.fi/kaavoitus)
- Helsingin kaupunki. Toimintaympäristöanalyysi. Lasten ja nuorten hyvinvointi. [Lasten ja nuorten hyvinvointi | Helsingin kaupunki](https://www.helsinki.fi/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi). Luettu 6.5.2023.
- Helsingin kaupunki. Vihreät sylit. Luettu 14.5.2023. <https://vihreatsylit.fi/katajanokan-historiaa/>
- Helsingin Sanomat: Täällä vartioin minä. 3.4.2020. Luettu 6.7.2023. <https://dynamic.hs.fi/2020/pkseudunkoirat/>
- Holmila, Marja (toim.) ja Kirsimarja Raitasalo. 2002. Vanhempien näkemykset nuorten päihteiden käytöstä ja ohjaamisesta. Asuinalue ja päihdehaitat.

- Arviointitutkimus ehkäisevästä paikallistoiminnasta Tikkurilassa ja Myllypurossa. Tutkimuksia 122. Stakes. Helsinki.
- Hämeenaho, Pilvi, Eerika Koskinen-Koivisto, Minna Mäkinen, Nina Väkeväinen. 2022. "Havainnointi ja haastattelu" teoksesta *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. Toimittajat Outi Fingerroos, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi. Suomalaisen kirjallisuuden seura SKS. Helsinki.
- Häkkinen, Antti. 2022. "Paikka, muisti ja elämä" teoksessa Muistitietotutkimuksen paikka. Toimittajat Ulla Savolainen ja Riikka Taavetti. Suomalaisen kirjallisuuden seura SKS. <https://doi.org/10.21435/skst.1478>
- Hänninen Riitta, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi. 2022. "Etnologian ja antropologian tietoteoreettiset erityispiirteet" teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. Toimittajat Fingerroos Outi, Kajander Konsta, Lappi Tiina-Riitta. Suomalaisen kirjallisuuden seura SKS. Helsinki
- Ilves, Kirsi. 1998. Stadi ja sen nuoret - nuorisotyötä Helsingissä 1984-1997. Helsingin nuorisoasiankeskus. Edita. Helsinki.
- Itkonen, Jaana. 2016. Katajanokan täyttö- ja toimintahistoria. Helsingin kaupungin kiinteistövirasto. Luettu 30.6.2023. https://www.hel.fi/static/ymk/katajanokka/Katajanokan_taytto- ja_toimintahistoria.pdf
- Jaatinen, Jaana. 2002. Viattomuuden tarinoita. Nuoret päihdekulttuurinsa kuvaajina. Stakes, raportteja 251. Helsinki.
- Jyväskylän yliopisto. Fenomenologinen analyysi. Viimeksi muokattu 10.4.2015. Luettu 15.11.2023. [Fenomenologinen analyysi – Jyväskylän yliopiston Koppa \(jyu.fi\)](https://www.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/hermeneuttinen-tutkimus)
- Jyväskylän yliopisto. Menetelmäpolkuja humanisteille. Viimeksi muokattu 25.8.2023. Luettu 15.11.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/hermeneuttinen-tutkimus>
- Järviluoma, Helmi. 2017. The Art and Science of Sensory Memory Walking. Teoksessa *The Routledge Companion to Sounding Art*, toimittaneet Marcel Cobussen Vincent Meelberg & Barry Truax. New York: Routledge, 191-204.
- Jääskeläinen, Tuomas, Malin Fransberg, Heli Harni, Jacob Kimwall, Satu Oksanen Satu ja Aki Pohjankytö 2018. *Graffiti Helsingissä*. Helsingin taidemuseo HAM. Latvia.
- Kallinen, Timo ja Taina Kinnunen 2021. "Etnografia" sivustolla *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Toimittaja Jaana Vuori. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere. Luettu 10.12.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus>.
- Kallinen, Timo ja Taina Kinnunen 2021. "Laadullinen sisällönanalyysi" sivustolla *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Toimittaja Jaana Vuori. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere. Luettu 12.11.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus>.
- Kajander-Ruuth, Sanna. 2021. *Laman lapset – Mitä meille tapahtui*. E-kirja. Kustantamo S&S.
- Karlsson, Liisa 2010. "Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen". Teoksessa *Missä lapsuutta tehdään?* Kallio Kirsi Pauliina, Aino Ritala-Koskinen &

- Aino Rutanen. 121–141. Julkaisuja 105. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- Karlsson, Thomas, Kirsimarja Raitasalo ja Marja Holmila. 2007 “Alaikäisten alkoholi-hankintojen sietämätön helppous” teoksessa *Nuoret ja alkoholi*. Toimittaja Christoffer Tigerstedt, 149–160. Alkoholi- ja huumeututkijainseura ja Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. Hakapaino. Helsinki.
- Katajanokkaseura. 29.4.2019. Tietoa Katajanokasta. Luettu 20.2.2023. <https://skatta.fi/katajanokan-historiaa-mainmenu-136/>
- Katajanokkaseura. 21.2.2008. Ympärijuoksu. Luettu 2.7.2023. <https://skatta.fi/katajanokan-ymparijuoksu-mainmenu-893/>
- Katajanokan kaiku 2008. Luettu 2.7.2023. https://kaupunginosat.fi/katajanokka/wp-content/uploads/sites/58/2008/12/katajanokkaseura_kaiku-08.pdf
- Kestilä Laura ja Mikko Salasuo. 2006 “Nuorten aikuisten alkoholin käyttö - sosiaalisen eriarvoisuuden ilmentymä” teoksessa *Nuoret ja alkoholi*. Toimittaja Christoffer Tigerstedt, 149–160. Alkoholi- ja huumeututkijainseura ja Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. Hakapaino. Helsinki.
- Kiilakoski, Tomi. 2021. Nuorisobarometri 2021. Nuorisotutkimusseura ry. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2022/03/nuorisobarometri-2021-web>.
- Kopakkala, Aku. 2011. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. 3. painos. Helsinki: Edita.
- Koskinen-Koivisto, Eerika & Lehtovaara, Tytti. 2022. “Aistietnografia”. Teoksessa *Kulttuurin tutkimuksen menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Tiina-Riitta Lappi ja Konsta Kajander. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Tietoliipas, 274. <https://oa.finlit.fi/site/books/e/10.21435/tl.274/>
- Kurvinen, Heidi ja Hannan Yoken. 2022. “Konfliktit ja vaikeat tunteet muistitietotutkimuksessa” teoksesta *Muistitietotutkimuksen paikka*. Suomalaisen kirjallisuuden seura SKS. Helsinki. <https://doi.org/10.21435/skst.1478>
- Lehtonen, Terhi. 2013. *Nuoret, ajat & tilat*. Nuorisotyön tallentamiskeskus Nuoperi. Turku.
- Lähteenmaa, Jaana. 2007. “Jos alkoholi olisikin out” teoksessa *Nuoret ja alkoholi*. toimittaja Christoffer Tigerstedt, 89–102. Alkoholi- ja huumeututkijainseura ja Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. Hakapaino. Helsinki.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto, 15–18-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/15-18-v/15-18-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>
- Näätsaari, Sinikka 1994. Laman kosketus: työttömyyden vaikutuksesta nuorten elinolosuhteisiin ja tulevaisuudensuunnitelmiin. Lasten keskus.
- Nuorisokomitea -90. *Nuoret 1990-luvulla* nuorisopoliittinen toimenpideohjelma. 1991:7. 83–87. Opetusministeriö. Valtioneuvosto.
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Paananen, Reija, Tiina Ristikari, Marko Merikukka, Antti Rämö, Mika Gissler. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 –tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012. THL Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu

- 3.7.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf
- Puusa, Anu ja Pauli Puuti. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus. Helsinki.
- Pink, Sarah. 2009. Doing sensory ethnography. Los Angeles; London: SAGE.
- Pink, Sarah. 2015. Doing sensory Ethnography. 2. painos. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.
- Ross, Howard J. ja Jon Robert Tartaglione. 2018. Our search for belonging: how our need to connect is tearing us apart. Oakland. Berrett-Koehler Publishers.
- Ronkainen Mika ja Elina Eskelä. 2022. Helsingin asuntopoliittika - Historiallinen katsaus ja nykytilanne. Helsingin kaupunki. Viitattu 20.2.2023
https://www.hel.fi/static/kanslia/Julkaisut/2022/asuntopoliittinen_historiikki.pdf
- Savolainen Ulla. 2022. "Muistin ideologiat, välineet ja puitteet" teoksessa *Muistitietotutkimuksen paikka*. SKS. Helsinki. Luettu 13.11.2023. <https://orcid.org/0000-0002-7995-416X>
- Savolainen Ulla ja Riikka Taavetti. 2022. Muistitietotutkimuksen paikka – Teoriat, käytännöt ja muutos. Suomalaisen kirjallisuuden seura. SKS. Helsinki.
- Savolainen Ulla, Eerika Koskinen-Koivisto, Kirsi-Maria Hytönen. 2022. "Muistitietotutkimus, folkloristiikka ja etnologia" teoksessa *Muistitietotutkimuksen paikka*. Toimittajat Ulla Savolainen ja Riikka Taavetti. Suomalaisen kirjallisuuden seura SKS. Helsinki. Luettu 13.11.2023. <https://doi.org/10.21435/skst.1478>
- Senaattikiinteistöt. Merikasarmi. Luettu 6.7.2023. <https://www.senaatti.fi/arvokiinteisto/merikasarmi/>
- Simonen, Jenni. 2007. "Nuorten juomisen sosiaalisuuden lajit" teoksessa Nuoret ja alkoholi. toimittaja Christoffer Tigerstedt. 33–58. Alkoholi- ja huumetutkijainseura ja Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. Hakapaino. Helsinki.
- Sirkkilä, Hannu 2022. "Autoetnografia" teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. Toimittanut Fingerroos Outi, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi 2022. Suomalaisen kirjallisuuden seura SKS. Helsinki. <https://doi.org/10.21435/tl.274>
- Suomen kotiseutuliitto 9.11.2023. Talkooperinne otettiin mukaan Unescon elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Viitattu 10.10.2023. [Talkooperinne otettiin mukaan Unescon elävän perinnön kansalliseen luetteloon - Suomen Kotiseutuliitto](#)
- Tilastokeskus 2020. Perheet. Viitattu 11.7.2023.
https://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_fi.pdf
- Uotinen, Johanna. 2010. "Kokemuksia autoetnografiasta" Teoksessa *Vaeltavat metodit*, toimittaneet Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma ja Sinikka Vakimo, 178–190. Helsinki: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- UN United Nations, Youth. Luettu 20.5.2023. <https://www.un.org/en/global-issues/youth>
- Vuori, Pekka. 20.6.2013. Nuorten väestöryhmien kehitys Helsingissä. Kvartti. Helsingin kaupunki. Luettu 10.4.2023. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/nuorten-vaestoryhmien-kehitys-helsingissa>

YLE Elävä arkisto. Katajanokalla asuu onnellisia ihmisiä. Julkaistu 4.2.2014, päivitetty 10.10.2016. Luettu 20.3.2023. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/02/04/katajanokalla-asuu-onnellisia-ihmisia>

YLE Elävä arkisto. Laman lapset. Julkaistu 21.11.2011. Luettu 20.3.2023. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/11/21/laman-lapset>

YLE Uutiset. Kuinka retro etunimesi on? 5.2.2017. Luettu 3.6.2023. <https://yle.fi/a/3-9418798>

Welling, Roosa. 31.10.2023. Luettu 7.11.2023. [Helsinkiläiset nuoret alkoivat puhua ikivanhaa salakieltä: "Jotkut osaavat puhua tätä tosi automaattisesti" - Helsinki | HS.fi](#)